

DÜĞÜM BİLGİSİ

AKSU BORA, CEREN İŞAT

DÜĞÜM BİLGİSİ
Aksu BORA, Ceren İŞAT

Yarın İçin Bugünden Kampanyası Eğitim Dizisi 1

Bu kampanya, Ka-Der Ankara Şubesi,
Yerel Siyaset Çalışma Grubu tarafından yürütülmektedir.

Adres: Çevre Sokak 29/2 Çankaya Ankara
Telefon: (312) 467 88 16
Faks: (312) 427 39 79
E posta: kader_ankara@yahoo.com

Olof Palme Enstitüsü desteğiyle hazırlanmış ve yayınlanmıştır.
İfade edilen görüşlerden yazarlar sorumludur.
Sponsored by the Olof Palme International Center and Sida.
Writers are responsible for the content.

İkinci baskı, Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının
Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı tarafından desteklenmiştir
Second edition is supported by United Nations Joint Programme on Promoting
and Protecting Women and Girls' Human Rights.

2. Baskı, Ankara, Mayıs 2006
Kapak ve Sayfa Düzeni: Tennur Baş
Baskı: Yalçın Matbaacılık Ltd. Şti. - Ankara
ISBN 975-6487-06-2

DÜĞÜM BİLGİSİ

AKSU BORA, CEREN İŞAT

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş	9
Yerel Kadın Örgütü Olmak	11
Engeller	14
Geleneksel Tutumlar	14
Kaynak Azlığı	16
Teknik Bilgi Eksikliği	17
İçsel Sorunlar-Örgütlenme Sorunları	18
İmkânlar	21
Geleneksel Tutumlar	21
Kaynak Azlığı	22
Teknik Bilgi Eksikliği	23
Kadınlararası İşbirliği	24
Rekabeti Nasıl Yönlendirmeli ve Denetlemeliyiz?	24
Bir Şehrin Yerlisi Olmak	27
Kentte Görünmek ve Saklanmak 'Ya Sev Ya Terk Et' Çağında Kentte Çoğulculuk ve Birlikte Yaşama	28
Kentsel, Tensel İtiraflar Tatlıların, Temasların ve Kokuların Envai Türü	30

Yerel Aktörler	31
Yerel Aktörler Kimlerdir?	31
Yerel Yönetimler ve Birlikler	32
Belediye	32
Büyükşehir Belediyesi	35
İl Özel İdareleri	37
Birlikler	40
Mahalle Muhtarlıkları	40
Ya Kadınlar?	41
Yerel Gündem 21	42
Sivil Toplum Örgütleri	46
Merkez Yönetiminin Taşra Teşkilatı	47
Diğer Yerel Aktörler	48
Türkiye’de “Kamu” ve “Kamusal Kavramının Kullanımı	49
Dava	50
‘Kanun Önünde’ Meseli	
Kadınlar: Taşranın Yurtsuzları	51
Büyük Sorunlar, Ulaşılabilir Hedefler	53
Durum Ne?	55
Sorun Yumağı	55
Sorun Ağacı	56
Hedef Belirleme	59
Son Söz	65
Yoksulun Evi	66
İlgili Linkler	68
Kaynakça	68

ÖNSÖZ

Kadınların siyasal katılımındaki büyük eksiklik ve siyasetin kadınları ve kadın sorunlarını dışlayan yapısı, Türkiye’deki feminist politikanın öncelikli gündem maddelerinden biri olageldi. Ancak yerel siyaset de bu genel gündemleştirmenin bir parçası olarak kabul edilmekle birlikte, yerel siyasetin özgüllüğü ve kadınlar için açabileceği yeni alanlar üzerinde hemen hiç durulmadı.

2002 yılındaki erken genel seçimlerde bütün partilerin kadın hakları konusunda güzel sözler söyleyip aday listelerinde kadınlara yer vermemesinden sonra, yerel seçimler öncesinde daha güçlü, sürekli ve bütünlüklü bir çalışma yapma ihtiyacını duyan bir grup kadın olarak bir araya geldik.

Yerel siyasetin kadınlar için önemi kadar, kadınların da yerel siyaseti değiştirecek bir güç olarak değerini göstermek, kadınların dikkatini kendi buldukları yerin özgül sorunlarına, özgül siyasetine çekmek istiyorduk. Kadınların farklı ihtiyaçlarını ve taleplerini gören, dikkate alan bir yerel yönetim anlayışının geliştirilmesi için sesimizi yükseltmekle başlayan süreç, siyasal deneyimlerimizi paylaştığımız toplantılar, eğitici eğitimleri, seçmen eğitimleri, kitapçıklar ve broşürlerin hazırlanması, medya çalışmaları, lobi çalışmaları ile devam etti.

Bu dönem, aynı zamanda dünyadaki değişimlere paralel olarak Türkiye’nin de kamu yönetiminde önemli değişiklikler yaptığı bir

dönemdi. Merkezde toplanmış pek çok yetki ve sorumluluğun yerel yönetimlere devrini öngören yasal çalışmalar hızla sonuçlanıyor ve kamuoyunda tartışılıyordu. Bu tartışmalar kamu yönetimi ve kamu hizmeti anlayışına odaklanmakla birlikte, kamunun bir parçası olan kadınlara ilişkin tek laf edilmedi. Yine görünmez olmuştuk, yine sesimiz duyulmuyordu. Oysa biliyorduk ki, kamu yönetimi reformu, kadın vatandaşların yaşamına ciddi bir etkide bulunacak, bazı yükler getirecek, bazı imkânlar açacaktı. Bu nedenle, çalışmalarımızın önemli bir boyutunu da kamu yönetimi reformu ve ilgili mevzuatın cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmesi oluşturdu.

Size sunduğumuz bu eğitim seti üç kitaptan oluşuyor: Düğüm Bilgisi (Aksu Bora, Ceren Işat), Belediye Kadınlara da Hizmet Eder/ Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl (Ayten Alkan), Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak (L.Yıldız Tokman, Sema Kendirci).

Bu kitapları hazırlarken, kadınların ve kadın sorunlarının yerel siyasette temsilini artırmayı hedefleyen Yarın İçin Bugünden Kampanyasının artık yerel kadın örgütleri tarafından sahiplenilmesini, yaygınlaştırılmasını ve zenginleştirilmesini amaçladık. Biliyoruz ki önümüzde uzun bir yol var. Üç yıllık çalışmanın sonunda çıkarabildiğimiz yol haritasını daha geniş bir katılımı tartışmak, bilgi birikimimizi paylaşmak ve zenginleştirmek, artık yerel siyasette KADINLAR VARDIR demek istiyoruz. Biliyoruz ki, biz yerel siyasette var olduğumuz zaman hem siyaset değişecek hem de kentler...

Kadınların yerel siyasette görünür hale gelmesi, güçlenmesi, değiştirmesi için,

YARIN İÇİN BUGÜNDEN...

Yerel Siyaset Çalışma Grubu
Aksu Bora, Ayten Alkan, Ceren Işat, Fatma Nevin Vargün,
İlknur Üstün, Nazik Işık, Sema Kendirci, Serpil Sancar,
Yıldız Tokman, Yüksel Mutlu

GİRİŞ

Bu kitap, kadın örgütlerinin yerel yönetimlerle birlikte çalışabilmek için ihtiyaç duyabilecekleri bazı bilgileri içeriyor. Hem bir tür toplumsal coğrafya kitabı, hem de pratik bir rehber gibi tasarlandı. Aynı dizinin diğer iki kitabıyla birlikte, iyi bir başlangıç zemini oluşturabildiğimizi düşünüyoruz.

Kitap, yerel bir kadın örgütü olmanın sıkıntıları ve imkânları ile başlıyor: Gücümüzü görelim diye. İkinci bölümde yerel aktörlerin kimler olduğuna baktık: Güç alabileceğimiz yerleri görelim diye. Üçüncü bölümde ise bunca sorunla mücadele ederken nasıl bir strateji izleyebiliriz diye sorduk: Kendimizi daha fazla nasıl güçlendirebileceğimizi görelim diye. Aralara çeşitli yazarların, gazetecilerin, akademisyenlerin yazılarından parçalar koyduk. Hem yazdıkları şeylerin bizim anlatmak istediklerimizle olan benzerliğini gösterelim hem de bu güzel yazıların tamamının okunmasına bir vesile olalım istedik. Umuyoruz ki bu isteklerimize, sizlerin de desteği ve dayanışması ile ulaşabileceğiz.

Bir sürü sorun, düğüm düğüm bir yumak misali önümüzde duruyor- kim korkar! Düğüm bilgisi, kadınlık bilgisinin bir parçasıdır; anneannelerimizden bize miras bir bilgi. Hayatın düğümlerini sabırla, usanmadan çözer dururuz; işte şimdi kişisel yaşamlarımızda kullandığımız bu bilgiyi siyasete taşımayı deneyeceğiz.

YEREL KADIN ÖRGÜTÜ OLMAK

Bu bölüm, yerel bir kadın örgütü olmanın ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalıştığımız bir bölüm. Sorunlarımız neler, elimizde bu sorunların üstesinden gelmemizi sağlayacak ne gibi imkânlarımız var, gücümüz nerede, güçsüzlüğümüz nerede gibi sorulara yanıtlar vermeye çalıştık. Durduğumuz yeri görebilmenin, geliştirebileceğimiz stratejileri ve eylemleri uygulanabilir kılacağını düşündüğümüz için böyle bir bölümle başladık.

Elbette ki, “yerel” olmak ve “merkezde” olmak, o kadar kesin, değişmez ve nesnel durumlar değil. Hem birbirlerine göre tanımlandıkları için, hem de birine atfedilen nitelikleri diğeri de pekâlâ taşıyabildiği için. Örneğin, Ankara diyelim Çanakkale’ye göre merkez sayılabilir belki ama İstanbul’un taşrasıdır. Ya da Ankara’yı “merkez” olarak görmemize neden olan nitelikler, diyelim Altındağ’da çalışan bir kadın örgütü için belki de Çanakkale’dekinden daha ulaşılmaz olabilir. Merkezin mahallelerinden birinde, taşranın en tutucu yanlarını yaşamak mümkünken; yerelde, merkezde yaşayan bir kadından çok daha fazla olanağa ulaşabiliriz de. Merkez, söylendiğinin aksine, taşrayla karşılaştırıldığında, kadınlar açısından hiç de öyle “imkânlarla dolu” değil ve yerelde “yoksunluk hali” gibi görülen çoğu şey, yerelin sahip olduğu başka dinamiklerle aslında kadınlar için güce dönüştürülebilir.

Yine de başlığımız “yerel kadın örgütü olmak”. Çünkü bizce “yerel”, “merkez”in uzağında olmaktan fazla bir şey. Coğrafya ve

tarikle belirlenmiş bir mekânda bulunmak, yani bir “yer” e ait olmak, o yerin imkânlarını kullanarak o yerin sorunlarıyla uğraşmak... Bu anlamda yerellik Çanakkale’de ya da İstanbul’da olmaktan çok, bakış açımızla ilişkili bir şey- yani durumdan çok, bir tutum. “Kadın sorunları”nın bütün dünyada yaşandığını bilsek de, bunların bizim ve yanı başımızdaki kadınlar için nasıl biçimlendiğine özel bir dikkat sarfetmek, bu nedenle de siyaseti genel ve soyut sözlerin ötesinde somut eylemler, müdahaleler, ilişkiler ve müzakereler olarak tanımlayabilmekle ilgili.

Bu bölüm, yerel sorunlarla boğuşan, bunun için yerel imkânları kullanmayı deneyen, aynı zamanda dünyadaki tartışmaları izleyen, onun bir parçası olan bizlerin kendi “siyasal coğrafyamız” a ilişkin genel bir hatırlatma için yazıldı. Sorunlarımıza ve imkânlarımıza ilişkin tartışma çerçeveleri oluşturmayı, böylece ilerleyen bölümlerde, düğüm bilgimizi siyasete taşıırken üzerinde duracağımız zemini kurmayı amaçlıyor.

Kendisinin ve yanı başındaki kadınların yaşamını değiştirmeye çalışan kadınlar açısından ilk sorun, “örgütlenme” dir. Örgüt kelimesi, kendine yapılandırılmış olumsuz anlamlarla birlikte düşünülür hep. Örgüt deyince çoğunlukla yasa dışı, tehlikeli ve tehditkâr bir birliktelik algılanır. Örgütlenmenin, demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biri olduğu göz ardı edilir. Örgütlenme girişimleri de, bu önyargının oluşturduğu atmosferde kendine alan açmaya çalışır. Bazen kendimize örgüt yerine “kuruluş” deriz, bazen yaptıklarımızı “dernekçilik” olarak adlandırırız ve bu yolla, yaptığımız işi “tehlikesiz” göstermeye çalışırız.

Örgütlenmek başlı başına bir sorunken, üstüne bir de “kadın örgütü” olmak; kadınların önceliklerini, sorunlarını ve ihtiyaçlarını odak noktasına alarak hareket etmek, daha da ağır bir yük bindirir üzerimize. Kadınların yapacağı-yapması gereken- işler belirlenmiştir: Kadınlar çocuk yetiştirir, yemek yapar, evi temizler, yaşlı ve hastalara bakar, evi döndürür ama siyaset yapamaz. Kadınların işleri siyase-

tin dışında tanımlanır. Kadınlar karar vericileri seçebilirler, ama karar verici olmalarına izin verilmez. Kadınlar uygulanan politikaların nesnesi olabilirler ama belirleyicisi ve uygulayıcısı olamazlar. Bunlar asla açık açık söylenmez, ama açık açık yaşatılır.

Tüm bu engellerin içinde kadınların kamusal alana çıkıp örgütlenerek kadın politikası yapması iki kat daha zorlaşır. Kendimize bir sorunu dert edinip onun çözümüne katkıda bulunacak eylemler gerçekleştirmek için yola çıkarız. Ama bu yol, tanımladığımız sorunun ötesinde başka bir sürü engel barındırır ve kendimizi birden bire engelli bir koşunun içinde buluveririz. Çözümüne katkıda bulunmayı amaçladığımız sorundan önce, üstesinden gelmemiz gereken bir çok engelle karşılaşırız. Bu engelleri aşmak için zamanımızı, enerjimizi ve kaynaklarımızı kullanmamız gerekir. Bir de bakarız ki, gücümüzün çoğunu bu engelleri aşmak için harcar olmuşuz.

“Yerelde bir kadın örgütü olmak” bu noktada merkezde olmaksızın farklılaşır. Yerelde olmak, başladığımız koşudaki bazı engellerin boyunu uzatır, yolumuza bazı yeni engeller çıkartır ama bazen de bu engelleri aşmamız için bize kimi araçlar sağlar.

Engel ve imkânlarla biraz daha yakından bakmayı deneyelim:

Engeller
<ul style="list-style-type: none">• Karar mekanizmalarından dışlanma• Politikadan dışlanma• Parasızlık• Zamansızlık• Teknik bilgi eksikliği• Kadınlar arası rekabet• Kadınlar arası hiyerarşik ilişkiler• Geleneksel denetim mekanizmaları: akrabalık ve komşuluk ilişkileri, aşiret ilişkileri, namus kodları...• Örgütlenme ve politika deneyiminin eksikliği• Özgüven eksikliği

Bu engellere başkalarını ekleyebilir misiniz?

Sizce bu engellerden hangileri “yerel”e özgü, hangileri bütün kadın örgütlerini ilgilendiriyor?

İmkânlar

- Güvene dayalı ilişkilerin varlığı
- Sorunların farkında olma
- Çeşitli iktidar odaklarıyla yakın ilişkiler
- Mesleki ve teknik bilgi sahibi kadınların varlığı
- Kadın sorunları ve cinsiyet eşitsizliği sorunlarının yaygın bir biçimde gündemde olması

Sizce bu imkânlara yenileri eklenebilir mi?

Sizce bunlardan hangileri “yerel”e özgü, hangileri bütün kadın örgütlerini ilgilendiriyor?

ENGELLER

Geleneksel Tutumlar

Muhafazakâr ön kabullerle beslenen ve onları besleyen geleneksel tutumlar belki de aşılması en güç engellerdendir, çünkü değişime direnirler. Etrafımızı saran geleneksel tutumları bir tür “hoş görülmemeli hali” olarak yaşarız genellikle. Belki de bunu en iyi, sık sık duyduğumuz bir cümle açıklar: “Bizim oralarda kadının böyle şeyler yapmasına iyi gözle bakılmaz”. “Bizim oralarda” aslında merkezden taşraya her yer olabilir. Tek fark merkezde “bize bakan gözlerin” daha uzağımızda olmasıdır. Oysa yerelde, çok daha fazla yüz yüze ilişki vardır ve bu, üzerimizdeki gözlerin hem sayısını hem de gücünü artırır.

Kadınlar ne yapar, erkekler ne yapar? Bazı işler kadınların omuzlarına yüklenmiştir. Çocuklara bakmak, yemek yapmak, evi temizlemek, yaşlıların bakımını yapmak, ailesi için fedakârlıkta bu-

lunmak, çamaşır yıkamak, sofrayı hazırlamak ve bunlar gibi daha nice kadınların görevleri olarak kabul edilir. Erkekler ise para kazanır, politika yapar, başkaları hakkında kararlar alır ve bunları uygular; evi yönetir, şehri yönetir, ülkeyi yönetir. Örgütlenmek, politik bir söz söylemek erkek işi olarak algılanır. Bu durumda kadın örgütlenmesi, geleneksel kabullerin dışında, onlarla uyuşmayan bir çaba olarak çıkar karşımıza ve dirençle karşılaşır.

İşlerin cinsiyet temelinde, kadın ve erkekler arasında bu şekilde dağıtılması, bizi başka bir engelle daha yüz yüze getirir: “Kadınların politika yapma süreçlerinden dışlanması”. Politika, belirli bir azınlığın elinde tuttuğu ve bunun üzerinden kendine güç sağladığı bir araç olarak algılanır. Politika yapanlar, bunun üzerinden güç kazanırlar çünkü çoğunluğu yönetirler ve bu çoğunluğun içinde en büyük pay kadınlarındır. Kadınların örgütlenmesi, politik bir duruş geliştirmesi, sadece bu işlerin kadın işi olarak görülmemesinden değil, aynı zamanda bunun toplumdaki güç ilişkilerini bozacak bir tehdit olarak algılanmasından dolayı da dirençle karşılaşır. İster merkezdeki bir kadın örgütü olalım ister yereldeki; sonuçta mevcut güç ilişkilerine karşı bir tehdit olarak algılanırız. Bu tehdidin bertaraf edilmesi çabası sonucunda da yaptığımız işlerin “zorunlu apolitikleştirilmesi” ile karşılaşırız.

Örgütlenmenin, politika yapmanın bu kadar dışına itilmişken, acaba kamusal alanda bize nasıl bir yer açılmıştır? Neleri yaparsak kamusal alanda bize ayrılan yerin içinde durabiliriz ve neleri yaparsak bu yerin dışına itiliriz?

Bir kermes düzenleyip, elde edilen para ile yoksul çocuklara kıyışık giysiler alacağımızı düşünelim. Bunun için belediye bize seve seve yer verir, valilik destek olur, yereldeki bir tekstilci bağışta bulunmayı kabul eder.

Şimdi de, bir kadın meclisi kurup bu sayede yereldeki siyasi kararlara kadın katılımını ve yerel politikada kadın sorunlarının

temsilini sağlamayı amaçladığımızı düşünelim. Sizce birinci örnekteki paydaşlarımızın; belediyenin, valiliğin, yerel sermayenin buna tavrı nasıl olur? Kermes yaptığımızdaki gibi bize canı gönülden destek verirler mi? Yoksa tam tersi köstek olup, en iyi ihtimalle de görmezden mi gelirler? El birliği ile çalışmayacakları kesin! Bunun nedenini çok iyi biliyoruz. Kermes yapıp çocuklara giysi almak, güç ilişkilerini sarsacak bir etki yaratmaz. Üstüne üstlük bir de kadın işi olarak tanımlanmış şeylerin arasındadır: “Çocukların bakımını yapmak”. İkinci örnek ise tam da bu güç ilişkilerini bozacak, dönüştürecek etkiyi hedeflemektedir ve üstüne üstlük, politika yapmak kesinlikle kadın işi değildir!

Geleneksel tutumlar yüzünden karşılaştığımız sorunlar daha da çeşitlendirilebilir. Sizce geleneksel tutumlardan kaynaklanan sorunların içine başka hangi sorunları dahil edebiliriz?

Kaynak Azlığı

Örgütlenmek masraflıdır. Bir ofise, telefona, faksa, bilgisayara, masaya, sandalyeye ihtiyaç duyarız. Ayrıca yapacağımız işler için de para gerekir. Bizim ise yeterli paramız yoktur.

Emeğimizi ve enerjimizi örgütümüze aktarıyoruz. Gönüllü olarak çalışır, karşılığında para almadan iş yaparız. Ama bunlar yeterli olmaz ve bizim örgütümüze aktaracak paramız yoktur çünkü genelde para, ya kocamızın ya babamızın parasıdır! Üyelerimizden de para toplayamayız. Hatta çok küçük aidatları ödemek bile kadınlar için sorun olabilir. Üstüne üstlük üyelerden para alınması yeni üyeler kaydetmemizin önünde ciddi bir engel oluşturabilir çünkü bu parayı veremeyecek durumda olan kadınları örgütlenmeden dışlar. Bu durumda başka fon kaynakları bulmamız gerekir. Peki bu fon kaynaklarına ulaşımımız ne kadar mümkündür?

Parasızlık merkezde de yerelde de tüm kadın örgütlerinin sorunudur. Merkezdekiler nispeten daha kolay fon bulabilir çünkü

merkezde fon sağlayıcılarına ulaşmak daha kolaydır. Uluslararası fon kaynakları merkezde toplanmıştır. Bu kuruluşların temsilcileri ile yüz yüze görüşme yapmak, derdimizi anlatmak merkezde daha az zahmet gerektirir. Yerelden bu kurumlara ulaşım ise daha fazla uğraş demektir.

Kaynak dediğimizde ilk aklımıza gelen şey para da olsa, bir kadın örgütünün ihtiyaç duyduğu kaynaklar para ile sınırlı değildir. Aslına bakılırsa, “insan kaynakları”, fonlardan çok daha öncelikli ve önemlidir. Çünkü doğru insanların bir araya gelmesi halinde, para ve başka kaynaklara ulaşmak da kolaylaşacaktır.

Yerel kadın örgütleri, geleneksel tutumların yaygınlığı ve birazdan tartışacağımız örgüt içi sorunlar nedeniyle, ciddi bir insan kaynağı sıkıntısı ile yüz yüzedirler. Kadınların zamanlarının olmayışı, herhangi bir örgüte girmeye ve orada çalışmaya ilişkin endişeleri, çevreden gelen baskılar... bu sıkıntının bir boyutunu oluşturur. Bir başka boyut, örgütün içindeki birkaç temel sorunla ilgilidir: Seçkinlik ve hiyerarşik ilişkiler. Bunlara yeniden döneceğiz.

Teknik Bilgi Eksikliği

Fon bulabilmek öncelikle yapacağımız işleri projelendirebilmemizi gerektirir. Yapmak istediklerimizi proje haline getirmek, bütçe hazırlamak, izleme mekanizmaları öngörmek... tüm bunlar teknik bir bilgi birikimi olmazsa olmaz şeylerdir. Bu bilgi birikimi ise ne yazık ki kadın örgütlerinde gerektiği kadar mevcut değildir.

Eğer projemizi sunacağımız yer uluslararası bir fon kuruluşu ise o zaman işler biraz daha karışır. Projelendirmenin yanında geçerli bir yabancı dile de hakim olmamız gerekir.

Bu özelliklerin tamamına sahip olan kadın örgütü sayılıdır. Bu durumda fonlar hep aynı kadın örgütlerine akar, yerel örgütler ise genelde bu sürecin dışında kalır.

Projelendirme bilgisi yalnızca kaynak bulma açısından değil, kaynakların doğru, etkin ve yerinde kullanımı açısından da önemlidir. Bu konuyu ileriki bölümlerde derinlemesine ele alacağız. Ancak bu noktada vurgulamak isteriz ki, iyi planlanmış bir çalışma, elimizdeki kaynakların etkin kullanımını sağlar, yeni kaynakları harekete geçirmemize yol açar ve ulaşılabilir hedefler, heyecan ve motivasyonumuzu artırır.

İçsel Sorunlar – Örgütlenme Sorunları

Örgütlenmek; zaman, emek ve çaba gerektirir. Peki kadınlar zaman, emek ve çabalarını ne yönde harcarlar?

Kadın işleri- erkek işleri ayrımını hatırlayalım. Bir sürü işin kadınların üzerine yüklendiğinden bahsetmiştik. Kadınlar her gün bitip tükenmez ev işlerini yaparlar. Yıllarca çocuklarına bakarlar. Ancak “başlıca görevlerini” yerine getirdiklerinde örgütlenme için vakit ve güç ayırabilirler. Peki bu durumda ne ile karşılaşırsınız?

Kadınlar çoğunlukla çocuklarını büyütüp, evdeki sorumluluklarını biraz olsun azaltıp, çalışıyor ise emekli olup, ancak ondan sonra örgütlü bir yapının içine girerler. Çevremizdeki çoğu kadın ve belki de kendimiz böyle bir süreci yaşamışızdır. Üzerimizdeki işlerin azalması ile elimize geçen zamanı değerlendirme çabası çoğunlukla bizi kadın örgütlerine taşır. “Boş zamanımızı” değerlendiririz. Bu, bir yandan bir zorunluluk şeklinde kendini gösterir çünkü günlük işlerin içinde gerçekten zaman bulmak çok zordur ama bir yandan da örgütlü eylemliliğimizi hayatımızın merkezinden çıkartır ve onu bir boş zaman etkinliğine dönüştürür.

Merkezde zamanımızın boşalmasını beklemeden, kadın örgütlenmesi için zaman ayırmamız görece daha kolaydır. Bizi “kadınlık görevlerimizi sekteye uğrattıyor olmakla” suçlayacak daha az insan vardır. Oysa yerelde, çocuğumuzu babasına bırakıp örgütümüzün toplantısına katılmak daha az kabul görür, daha çok dirençle

karşılaşır. Yereldeki ilişki ağları daha çok insana hesap vermek zorunda bırakır bizi ve güçlü geleneksel tutumlar daha fazla dirençle karşılaşmamıza neden olur.

Peki bu durumda çoğunlukla hangi kadınlar örgütlenmenin içinde aktif olarak yer alabilirler?

Çalışıyor isek emekli olmayı bekleriz, anneysek çocuklarımızı büyütmeyi bekleriz. Bunların yanında, belirli bir refah seviyesine gelmeliyizdir ki zamanımızı para kazanmak için değil de örgütlenme için ayırabilelim. Bu durumda belirli bir gelir seviyesinde, belirli bir yaşa gelmiş kadınlar olarak örgütlerin içine gireriz. Daha düşük gelir seviyesinde ya da daha genç kadınlar ise örgütün dışında kalır. Üzerimize o kadar iş yığılmıştır ki, bu işlerden zaman ayırabilmek ve örgütlenip politika yapabilmek bir “lüks” haline dönüşür kadınlar için. Bu lükse sahip, daha iyi durumdaki “bizler”e karşı; hayat mücadelesinde tüm enerjisini, zamanını, çabasını kullanan ve “kurtarılmayı bekleyen öteki kadın” arasında bir ayırım oluşur. Örgüt içinde olmak ve dışında kalmak bu ayırımın sınırını oluşturur ve kendimizi aşmamız gereken bir seçkincilik ile karşı karşıya buluruz. İster merkezde olalım ister yerelde, seçkincilik, çözmemiz gereken bir problemdir.

Kadın politikası, geleneksel politika yapma tarzından farklıdır. Geleneksel politika süreçleri iktidar, hiyerarşi ve rekabet barındırır. Bizler ise, bu geleneksel yapıyı dönüştürmek için yola çıkmışızdır. İktidar ilişkileri kadınları ezer, bu yüzden kendi örgütlenmemizde iktidara yere vermeyiz. Hiyerarşik değil yatay bir ilişki kurarız. Rekabetten çok birlikte çalışmaya inanırız. Peki bunları ne derece gerçekleştirebiliriz?

Yukarıda bir sürü engelin birleşmesi sonucu kendimizi içinde bulduğumuz seçkincilikten bahsetmiştik. Bu seçkinci yapı, örgüt içindeki kadınlarla örgütün dışındaki kadınlar arasında yatay ilişki kurmayı zorlaştırır. İlişki iki taraflıdır. Bu ilişkinin bir tarafı olarak

biz istediğimiz kadar örgütlenmenin içine girememiş kadınlara eşit davranmaya çalışalım, onlara kendilerini bizimle eşit konumda hissettiremememiz, yatay ilişki kurmayı zorlaştırır.

Yatay ilişkinin diğer bir boyutu da örgüt içindeki ilişkilerdir. Sonuç olarak bir başkanımız, bir yönetim kurulumuz, bir koordinatörümüz vardır. Olmak da zorundadır çünkü ancak paylaşım ile işlerin üstesinden gelebiliriz. Peki bu iş bölümümü kalıcı olmaya başlarsa ne olur? Örgütün başkanı yıllarca başkanlık yaparsa, koordinatör uzun bir süre her şeyi koordine ederse hem yatay ilişki kurmak zorlaşır hem de kadınlar arası rekabet artar. Rekabet ise enerjimizi hedefimize yöneltmek yerine birbirimize karşı kullanmamızla sonuçlanır.

Kadınlar arası rekabet, hem merkezde, hem yerelde çoğu kadın örgütü için büyük bir sorundur. Yerelde ise daha güçlü yaşanabilir. Yerelde sayılı olan kadın örgütlerinden birinin başkanı olmak bize güç ve saygınlık verir. Bir de bakmışız ki bu gücü sevmişiz ve bırakmak istemiyoruz. Oysa ki iş bölümünde rotasyon sistemini benimseyerek bu sorunun üstesinden gelmeyi deneyebiliriz.

Kadınlar arası yatay ve eşit ilişkilerin önündeki bir başka engel, güç odaklarına yakınlıktır. Bazılarımız, kocalarımız ya da ailelerimizin konumu nedeniyle, iktidara diğer kadınlardan daha yakındır. Bunun tipik örneği, küçük kentlerdeki kadın derneklerinde, dernek başkanının genellikle valinin eşi olmasıdır. Ya da güçlü bir aile/aşiretten gelen bir kadın, kadın örgütünde bütün iktidarı kendisinde toplayabilir ve diğerlerini kendisine tâbî olmaya zorlayabilir. Böyle bir durum sadece tatsız olmakla kalmaz, örgütümüzün gücünü de baltalar- zaten kısıtlı olan insan kaynağının bazı kadınların dışlanması nedeniyle büsbütün azalması, enerjinin iç çatışmalar ve hesaplaşmalara harcanması, daralma...

Böyle bir durumla başa çıkmanın, bunu değiştirmenin yolu ne olabilir? Her şeyden önce, sorunun adını koymak gerekir. Sonra,

mümkün olduğu kadar kişiselleştirmeden, serinkanlı biçimde gündeme getirmek, ilgililerin birbirlerinin bakış açısını ve duygularını anlaması için uygun bir ortam sağlamak önemlidir. Bu tür çatışmalar, kazananın olmadığı savaflara benzerler; bunu unutmadan, hep birlikte kazanarak sorunu çözmek ancak ortaklaştığımız noktalara, ortak hedefimize odaklanarak mümkün olabilir.

İMKÂNLAR

Dünyayı değiştirmeye niyetlendiyseniz, engelleri görmekle birlikte, odağına imkânları alan bir bakış açısına ihtiyacınız var demektir. Yani bir tür Polyannacılığa. Küçümsemeye gelmez, unutmayın, Polyanna, hem kendisinin hem de çevresindekilerin yaşamını değiştirmeyi başarmıştı!

Hem kişisel hayatımızda hem de politikada, engellere bir başka açıdan bakmayı başardığımızda, bunların aynı zamanda bazı imkânları da barındırdığını fark ederiz. Dedik ya, odağa neyi aldığımız önemlidir: Engelleri mi, imkânları mı...

Şimdi, yukarıda saydığımız her bir engelin içinde barındırdığı imkânları açığa çıkarmayı deneyelim...

Geleneksel Tutumlar

Kadınları eve ve aileye hapseden, karar alma süreçlerinin dışına iten geleneksel bakış açısı ve tutumlar, onlara bazı araçlar ve hareket imkânları da sunar. Hiçbir egemenlik ilişkisi yalnızca baskı ve şiddete dayalı olamaz, yoksa kendini yeniden üretemez çünkü. "Aşağıdakiler" in gözünde egemenlik ilişkisini meşrulaştırabilmek için, içinde onlara da yer veren bir hikaye kurması gerekir: "Kadının yeri evidir" der (bu aslında "kırsın bacağını otursun evinde, yoksa ben kırarım" demektir!) ve arkasından ekler: "İki büyük nimetim var, biri anam, biri yarım". Geleneksel hikaye biz kadınları

ikincilleştirirken, aynı zamanda yüceltir de (hiç unutmayalım, bu yüceltme, bazı kadınların dışlanması pahasına olur: Aile dışındaki, yabancı, “iffetsiz” kadınların).

Geleneksel ilişkiler içinde yaşarken kadınların ne türden bir hareket alanına sahip olduğunu hatırlayalım: Kadınlar arası ilişkiler, sıkı mahalle ilişkileri, akrabalık ilişkileri, evliliklerin düzenlenmesinden hediye alışverişine kadar ailenin “diploması” işleri... Yani evler, avlular, kapı önleri, kabul günleri, mutfak masaları... Fena bir başlangıç gibi görünmüyor.

Bu ilişkiler ve mekânlardan başlamaya kalksaydık, neler yapabirdik? (Bir hatırlatma: Refah Partisinin 1993 seçimlerindeki oy patlamasının arkasında bu soruyla başlayan kadınlar vardı).

Kaynak Azlığı

“Bütün icatların arkasında, bir ihtiyaç vardır” demişti bir mucit. Doğrudur, ihtiyaçlar, bizim olanaklarımızı, yapabilirliklerimizi görmemizi sağlar. Neyimizin eksik olduğu sorusundan önce, neyimizin olduğu sorusuyla başlamak, bu yüzden önemlidir.

Örneğin, formel bir eğitimimiz, dolayısıyla diplomamız, iş tecrübemiz yok diye kendimizi ev kadınlığına mahkum olarak görebiliriz- ama bakış açımızı değiştirdiğimizde, ev işleriyle geçen yıllarda “maestro” haline geldiğimiz alanları hatırlayabiliriz mesela: Şahane yemekler yapabiliyoruzdur- bunu küçük bir lokanta açmak için başlangıç olarak kabul edemez miyiz? Bütün bu yıllarda evin bütçesini denkleştirmek için harcadığımız onca çaba acaba bize şimdi nakit akışını düzenlerken yardımcı olmaz mı? Yaptığımız küçük iyilikler, kurduğumuz sağlam ilişkiler, bizi tanıyan, seven insanlar... belki de sandığımız kadar kötü durumda değildir!

Yerel kadın örgütleri, kaynak sıkıntısı çekerler ama aynı zamanda, muhtemelen hiç el atılmamış pek çok yerel kaynağa ulaşım

açısından da avantajlı konumdadırlar. Yerel iş adamlarına sosyal sorumluluklarını hatırlatarak başlayabiliriz mesela. Pek çok durumda, güzel bir plaket töreni ve mesela açılacak çocuk odasına isimlerinin verilmesi, motivasyonlarını yükseltecektir.

Yerel kamu kuruluşları, merkezdekinden çok daha ilgili olabilirler. Kente ve kent sorunlarına sahip çıkma konusunda, çok daha istekli olabilirler. Üstelik yerelde kişisel ilişkiler kurmak, merkeze göre çok daha kolaydır.

Yerel medya kuruluşları, bazen hiç umulmadık destekler verebilirler: Kampanyamızı duyurmak, çağrılarımıza ve duyurularımıza ücretsiz yer vermek gibi... bu da yerelde olmanın avantajlarından biridir.

Teknik Bilgi Eksikliği

Kadınlarla eğitim çalışmaları yaparken ilk fark edeceğimiz şey, kendi cehaletlerine olan sarsılmaz inançlarıdır! Pek çok şeyi bilmezler, pek çok şeyi yapamazlar: Araba kullanamazlar, bilgisayar kullanamazlar, teknik beceri ve bilgileri zinhar yoktur... Kadınlar hakkındaki bu safsatanın ne kadar yaygın olduğunu biliyoruz ama daha da önemlisi, bu safsataya pek çok durumda kadınların kendilerinin de inanmasıdır. Oysa yapamadığımızı düşündüğümüz şeyler, genellikle yapmayı denemediğimiz şeylerdir.

Unutmamalıyız ki, teknik bilgi bizim için araçtır- asıl mesele, ne yapmak istediğimizi bilmek, hedefimize gidecek yolu kestirebilmektir. Araçlar hedefe varmayı kolaylaştırdıkları sürece anlamlıdırlar, önümüze aşılmaz engeller olarak dikiliyorlarsa, bir sorun var demektir.

Yapacağımız işleri projelendirmenin önemine değinmiştik. Hem fon kuruluşlarına başvururken hem de elimizdeki kaynakları doğru değerlendirebilmek, yapacağımız işleri planlayabilmek için, pro-

jelendirme önemlidir. Böyle bir çalışmanın bilgisi, çeşitli kaynaklardan edinilebilir- bu konuda yardım isteyebileceğiniz kuruluşların iletişim adreslerini kitapçığın sonunda bulabilirsiniz.

Kadınlararası İşbirliği

Geleneksel ilişkilerin kadınları güçlendirici bir yönü olduğundan söz etmiştik. Geleneksel ağırları aşan, yeni boyutlar kazanan işbirlikleri ise yerelde çalışan kadın gruplarının önünde çok geniş bir ufuk açar. Hem kadın örgütlerinin kendi aralarındaki ilişkiler, hem de yerel aktörlerin kadın bileşenleri ile kuracaklarımız, imkânlar yelpazemizi genişletecektir.

Kadın örgütleri arasındaki ilişkiler, dayanışma ve işbirliği kadar, rekabeti de içerir. Tıpkı kadınlar arasındakiler gibi! Üstelik rekabetin kadınlara uygun bir şey olmadığı düşünülduğünden, bunu kabul etmekte, adını koymakta zorlanabiliriz de. Oysa iyi yönlendirilmiş ve denetlenebilen bir rekabet, hızımızı artıran, bizi motive eden bir şey olabilir.

Rekabeti nasıl yönlendirmeli ve denetlemeliyiz?

Kadınlararası Rekabet

Kadınların kendi aralarındaki ilişkilerin rekabetçi olduğu hep söylenir, şakalara konu olur. Kaynana/gelin rekabeti dillere destandır mesela! Hepimizin yaşadığı böyle rekabet/kıskançlık hikayeleri vardır: Aileden, işyerinden, dernekten... bir kadını aramızda böyle bir ilişki olabilir- yaptığı her şey, söyledikleri, söylemedikleri, kıyafetleri.. sinirimize dokunur; tabii bazen aynı şeyleri bizim için hisseden kadınlar da olabilir.

Kendi kendinize bir düşünün: Öfke duyduğunuz bir kadını ilgili gerçek duygunuz kıskançlık olabilir mi? Hangi durumlar sizin rekabet duygunuzu ayaklandırıyor? Ne tür kadınlara karşı daha hoşgörüsüz ve tahammülsüz olabiliyorsunuz?

Kadınlar gerçekten “doğaları gereği” rekabetçi varlıklar mıdır? Yahut rekabetçilik bir nedenle genlerine mi işlemiştir?

Hayır.

Kadınların birbirleriyle rekabet ettikleri doğru olsa bile, bunu doğaları gereği yapmıyorlar. “İnsan” dendiğinde akla erkeğin geldiği, insanlık normunu belirli bir cinsiyetin, erkekliğin oluşturduğu bir toplumda, kadınlar ne yaparlarsa yapsınlar, tam olarak “insan” olamazlar- hemcinslerinden farklılaşarak, daha güzel, daha akıllı, daha becerikli, daha namuslu... olarak, kendilerini o norma yaklaştırmaya çalışırlar. Erkekler için ise, olabilecek en korkunç durum, kadına benzemek, kadınsılaşmaktır- bunun için kadınlığa ilişkin her şeyle aralarına sınır çizerler- bu da onları kadınlardan uzaklaştırıp hemcinslerine yaklaştırır. Erkeklerin kadınlar karşısındaki o müthiş dayanışmasının nedeni budur, kadınların dayanışmasını güçleştiren şey de budur.

Bir başka neden, bununla bağlantılı olarak, kadınları da erkekleri de esir almış Kadın Düşmanlığıdır. Kadınların cahil, aptal, rekabetçi, dar kafalı, bağımlı, cadaloz, kinci, sinsî... olduklarına ilişkin çok yaygın ve yerleşik kanaatler, bizi sandığımızdan daha fazla etkiler. Erkek egemenliğinin kendini sürdürebilmesinin en önemli aracıdır kadın düşmanlığı. Bizim kendimizi ve hemcinslerimizi sevmemizi engeller, bu engeli aşabilmek için kendi içimizdeki kadın düşmanlığıyla yüzleşmemiz, başa çıkabilmemiz gerekir.

Kendinize sorun, bu tür fikirler, yaklaşımlar ve tutumlar sizin için ne kadar geçerli?

Kadın örgütleri, yalnızca kendi aralarında değil, belediyeler, kamu kurumları, yerel medya gibi yerel aktörlerin kadın bileşenleri ile de dayanışma ve işbirliği imkânlarını yaratabilirler. Böyle bir işbirliği ve dayanışma, sadece örgütlerin gücünü artırmakla kalmaz, kamu hizmetlerinin niteliğini de yükseltir.

Kadınlararası işbirliğini sağlamak için ne gibi yöntemler izleyebiliriz?

Farklı kurumlardan kadınları ziyaret ederek kuruluşumuz ve yaptıklarımızla ilgili bilgi verebiliriz.

Ortak sorunlar çerçevesinde toplantılar düzenleyebilir, onların fikirlerini alabiliriz.

Somut işler bağlamında yardım isteyebiliriz: yerel medyada haberimizin yayınlanması, yapacağımız bir eğitim çalışması için Milli Eğitime bağlı okullardan birinin kullanılması, üreme sağlığı taraması için Sağlık Hizmetleri İl Müdürlüğü ile işbirliğinin sağlanması...

Kurumsal ilişkilerin yanında kurumlarda çalışan kadınlarla kişisel ilişkilerin geliştirilmesi, büyük bir çaba gerektirmez ama çalışma alanımızı ve imkânlarımızı büyük ölçüde genişletir.

Kadın Dayanışması

Kadın dayanışması dediğinde aklımıza sevgi, yumuşaklık, iyi ilişkiler ve kız kardeşlik gelebilir. Bunların hepsi iyidir, hayatımızı zenginleştirir ve güzelleştirir. Ancak dayanışma, duygusal değil, politik bir kavramdır ve içeriği sevgiden ve kız kardeşlikten oluşmaz. Kadın dayanışması, en genel anlamda, farklı toplumsal konumlarda, farklı siyasal görüşlere sahip, farklı deneyimler içindeki kadınların, kendi ezilmişlikleri ile diğerlerinin arasında bağlantılar kurabilmesiyle ilgilidir. Yani, birbirimizden farklı hayatlar yaşıyor ve farklı biçimlerde eziliyor olsak da, bu farklılıkları aşan süreklilikleri görebildiğimizde gerçek bir dayanışma kurabiliriz.

Diyelim ki aile içi şiddet mağduru kadınlara yönelik bir danışma merkezi açtık. Bu merkeze başvuran kadınlarla ilişkimiz hizmet veren/hizmet alan biçiminde kurulabilir. Pek çok durumda da öyle kurulur. Ancak biz kendi hayatımızdaki şiddeti ayırt etmeyi, fark etmeyi becerebildiğimizde, şiddet mağduru kadınlara yardım ederken aslında kendi hayatımızı da değiştirmekte olduğumuzu anlayabiliriz. Ancak o zaman aramızdaki ilişki bir dayanışma ilişkisine dönüşebilir. Değilse, yaptığımız işi fazladan bir hayat yükü olarak algılayız ve bu yük, uzun süre taşınabilir bir yük değildir.

Bir Şehrin Yerlisi Olmak

A.Turan Alkan

“Bir şehrin yerlisi olmak”, Dostoyevski’nin diliyle, “gidilecek bir yeri olmak”la benzeşir mi bilmiyorum. “Yerlilik”, artık ihtilal sonrası Avrupa başkentlerinde ve İstanbul’da işportaya düşen Beyaz Rus aristokrasisi nevinden fersûde bir değer haline geldi: Hükümsüz, rüküş ve yirminci yüzyılın ilk yarısına dair bir kıymet hükmü!

-Nerelisiniz? Sualine tek kelimelik cevapların verildiği devir geçmiştir.

-Annem ...li, babam ...lı, ben deda doğmuşum, ama çocukluğum ...da geçti. Ortayı ...da, üniversiteyi ...de bitirdim. Şimdi de yerleştik ama!

Nereli olduğunu anlatmaya çalışırken (daha doğrusu anlatamazken) bir parçalanmışlığı yaşayanlar, bir yerde yeni bir vatandaş modelini oluşturmaktalar. Parmağını Türkiye haritasına uzatıp şuralıyım demek yerine, birkaç yeri işaretleyen bu insanlar, çoğunluk itibarıyla büyük şehre yerleşmiş ve metropolün taşralılığı affetmeyen çehresiyle karşılaşmamak için büyük şehir değerlerine dört elle sarılmışlardır. “Kiro, maganda, hanzo” gibi sıfatlar ise, büyük şehrin, kimliğini tek kelimeyle tarif edebilen taşradan aldığı intikamın diğer adıdır. “Kiro” durumuna düşmemek için, sık sık taşra değerlerinin yüksek sesle inkârı gerekir.

Başka İstanbul yok! İkazıyla bir saygısız edebe davet eden kişiyi İstanbul’un yerlisi sanmayınız; aslında daha önceleri taşrayı terk etmiş bir taşralı, kıdem itibarıyla daha taze bir taşralıyı büyük şehir standartlarında saygı göstermeye çağırmaktadır.

Modern zamanların şehri, yekdiğerinden ayırt edilmeyen fabrika ürünlerini andırıyor. “Aklın ve zevkin yolu bir” olduğundan, cadde ve sokaklar, binalar, vitrinler, dükkanlar, meydanlar, abideler, parklar hatta insan ilişkileri; heyecan vermekten uzak, sıkıcı ve sıradan bir müşterek zevkin bayağılaştırdığı bir biteviyelikle irili ufaklı metropollere dönüşmüştür. Başta belediyeciler olmak üzere, cehennem iyi niyetli –yağlı- kütükleri şehir plancıları, protest “mütayit”ler ve artık hiçbir yerin yerlisi olmayan şehir sakinleri, sinekten yağ çıkarmakta ihtisas kesbetmiş mahir mühendisler, yeteneksiz, çaresiz ve birikimsiz mimarlar, en ufağından en irisine “kasaba” ruhunu portföylerinin karanlık bir yerinde ihtiyatla gizleyen politikacılar, şehrin katilleridir. Tabii arzuları ve hangi olağanüstü tesadüfler zincirlerinin lütfuna uğrayarak ayakta kalabildiğine halen şaşırduğım tarihi eserler dışında her şehir, alüminyum kutular kadar birbirinin benzeridir. Şehirleri birbirinden farklı kılan ve güzelleştiren her ayırtı, çaresiz bir felsefe fukaralığı ile müdafaa edilen zaruretlerin zebunu olmuştur.

Şehir, ruhunu kurnaz çığırkanlara doksandokuz yıllığına icara veren safdil ve sefil mirasyedileri andırıyor ve artık o rantın kaba saba yontulmuş putuna tapınan içten pazarlıklı ve münafık pagandan başka bir şey değildir. Eğer şehrin ruhu varsa, bu ruh, her şehri diğerinden ayırt kılan şeylerde aranmalıdır. Fizik dokusu bu harika hususiyetlerden sadece biri. Modern zamanların güçlü soluğu, bir kasırğa şiddetiyle bütün şehirlerimizi birbirini andıran şahsiyet fukarası apartmanlarla kapladığından beri bu farklılığın lezzeti kayıplara karışmıştır.

Kentte Gözükmek ve Saklanmak

“Ya sev ya terk et” Çağında Kentte Çoğulculuk ve Birlikte Yaşama Stella Ovardia

Bugünlerde¹ İstanbul sokaklarında “Ya sev ya terk et” çağrıları boy gösteriyor. İlk olarak Büyükkada’da gözükten afiş, ada halkının azınlık kesimini mi hedef alıyordu? Böyle düşünen Yahudiler olmuş. Sonradan afiş İstanbul’un başka yerlerinde de gözükte. Sloganın Kürtlerle azınlıkları olduğu kadar, komünistleri de hedef aldığı düşünmek yanlış olmayabilir, ancak “sev” siyasal azınlıklar için “davadan vazgeç, devleti sev, kararlarına uy” demekken, etnik azınlıklar için “sev”, kendini inkâr edip egemen unsura benzemek, yani “asimilasyon” demektir. Vazgeçme buyruğu, farklı düzeyleri ilgilendiriyor: Kişinin siyasal bağlanmasından vazgeçmesiyle kimliğinin en derin katmanından vazgeçmesi arasındaki fark.

“Ya sev, ya terk et”! Aşkın arabesk buyruğu. Tutkunun memleketi, aklın değil. Dolayım tanımayan ilişki. “Aynı”lık ve ölüm içeren. Ne farka ne eşitliğe yer açan.

Zaten Yahudi tarihi de “ya sev ya terk et” komutunun aslında azınlıklar için “sus ve benze” ile başlayıp “defol”dan geçerek yok etme stratejilerine kadar uzanan anlamlar taşıdığını hatırlatacak deneylerle doludur.

Yahudilerle diğer etnik ya da dinsel azınlıklar için Büyük Fransız Devrimiyle başlayan “vatandaşlık” serüveni, Fransa’dan sonra Almanya, Avrupa ve giderek Osmanlı devletine kadar yayıldı. Ancak “Yahudi vatandaş” kimliği ne Fransa’da (Dreyfus olayını ve 2. Dünya Savaşında Fransızların Nazilere ne kadar işgüzarlıkla Yahudi teslim ettiklerini hatırlayın), ne Almanya’da ne de Türkiye’de Yahudi düşmanlığını ya da Yahudilere karşı ayrımcı uygulamaları önlemeye yetti. Vatandaş kimliklerine güvenen Yahudiler, Avrupa’da eski dinsel Yahudi düşmanlığının yerini alan siyasal Yahudi düşmanlığıyla, Türkiye’de de çeşitli ayrımcılıklar, baskı ve düşmanlıklarla karşılaştılar. Yahudi olduklarını unutmak isteyenler², Türk olmayı vatandaşlıktan öte bir kimlik meselesi haline getirenler, Yahudi olduklarını gizlemek için isim değiştirenler oldu. Ama bu taktiklerin hiç biri fayda etmedi. Yahudiler giderek Türkiye’yi terk ediyorlar. Önce Anadolu, Trakya, Çanakkale boşaldı ya da boşalttırıldı, şimdi de tüm Türkiye’de eskiden bir tek Edirne’de olduğundan az³ Yahudi kaldı.

Kısaca, “sev”seler de, azınlıklar, şu ya da bu şekilde “terk et”mek zorunda bırakılıyorlar. Çünkü “ya sev ya terk et” mantığı, ötekine yer bırakmayan bir mantık. Ötekinin cismini maddeten (soy kırım) ya da kimliğini kendine benzeterek yok eden (asimilasyon) bir mantık.

¹. 1995 yazı ve sonbaharı

². “En fazla, Vay, Yahudiye bak! Derler. Benim cevabım da ben Türküm olacaktır”. DYP adayı Ceffi Kamhi, Yeni Yüzyıl, 20 Kasım 1995.

³. Çetin Yetkin, Türkiye’nin Devlet Yaşamında Yahudiler, Afa Yayınları, 1992, s.53’te 1914 için verilen 22.515 sayısı

Böyle bir bağlamda, kentte çoğulculuk ve birlikte yaşamak!

Birlikte yaşamayı düşünmek, yarını düşünebilmeyi gerektirir. Vatandaş olmak bile gelecek için güvence oluşturmuyorsa, yarını düşünmek nasıl mümkün olabilir?

Kimlerin birlikte yaşaması için düşünmek söz konusu? Nasıl bir ilişki içinde birlikte yaşamak?

Çoğulcu bir gelecek için yer açmak, her şeyden çok geçmişi reddetmemeyi gerektirmez mi? Geçmiş red: Yok etmenin en yaygın ve etkin biçimi değil mi? Beni yok etmek isteyen bana nasıl yer açar?

“Birey ve topluluk olarak yere basan kimlikler inşa etmek ve bir gelecek düşleyebilmek için geçmişe ihtiyacımız”⁴ yok mu? Yere basan kimlik: Belirli bir coğrafyada ve belirli bir tarihsel süreç içinde oluşmuş, yalnızca hayali olmayan, tek olmadığı, parçalı, heterojen olduğunun farkında, içinde yaşadığı gerçeklikle ilişkili kimlikler.

Türkiye’de buna kim hazır?

Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne,
Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları,
Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım. 1996

⁴. Andreas Huyssen, Alacakaranlık Anıları- Bellek Yitimi Kültüründe Zamanı Belirlemek, Metis 1995

Kentsel, Tensel İtiraf lar

Tatlıların, Temasların ve Kokuların Envai Türü

Semra Somersan

Kent çeşitliliktir. Farklı kokular, tanımadık sesler,- sevilir ya da sevilmez-yabancı tatlar, ayrılmış kültürler, çeşitli renkler, sayısız diller, bilinmez dinler, anlaşılma z düşüncele rdir. Yaşadığım yerleri düşündükçe, kafamın içinde hep bu dönüp dolaşıyor. İzmir'de Yunanlı Madam Hea ve Fransız Madam Agah'ı (bir Türkiyeli ile evliydi), Aydınlı ev sahiplerimizi, üç tazi köpekleri olan İtalyan komşularımızı, hatta öbür komşumuz Sivaslı albayla ufak tefek, permalı saçlı sevimli karısını, ilkokulda Kürt arkadaşlarımı, orta ve lisede Ermeni, Yunanlı, Rum, Yahudi, Süryani sırdaşlarımı, doktora yaparken Puerto Rico'lu, Küba'lı, Alman, Amerika'lı, Çek, Kızılderili meslektaşlarımı hazla hatırlıyorum. İşte ben bu çeşitliliğin, bu kültür çorbasının içinde var olabiliyordum. İzmir'de pek çok Levanten vardı. Ama benim başımı döndüren, kalbimi çalan İstanbul'du. Kent sokaklarında dolandıkça büyüleniyordum. Kokuların, seslerin, tatların, temasların envai türü aklımı başımdan alıp götürüyordu. Ortaokul yıllarında, hafta sonları Taksim-Tünel arasını defalarca yürüyüp yine de bu dünyaya doyamıyordum.

Yıllar sonra evimde kalan Ankaralı misafirlerimden, buna hassas olanların da, benim belki artık biraz kanıksadığım İstanbul'un beş duyusunu özümseyip bunları Ankara'da özlediklerine tanık oluyordum. Birisi, biraz tuhaftı, İstanbul trafiğinin kokusunu seviyor, diğeri İstanbul muhallebicilerini Ankara'da bulamadığı için hafta sonları buraya geliyor, bir başkası Ankara'daki pastanelerin kokmadığını iddia ediyordu.

(...)

Ben de Nusayrileri, Çingeneleri, Ermenileri, Rumları, Yahudileri, Süryanileri, Kürtleri, Yezidileri, Zazaları, Arapları, Afrikalıları, Levantenleri, Dönmeleri, Türkleri, yaşlıları-çocukları, sakatları-sağlamaları, solcuları-sağcılarını, inançlıları-inançsızları; ezcümle, yetmişiki buçuk milletin hepsini (hatta isteyen başka dünyalıları da) burada, bir arada konuşur, dayanışır, sevişir, eğlenir, çalışır, toplanırken, gülüp kavga ederken, fikir üretip sokaklarda başkaldırırken görmek istiyordum. Kan ve gözyaşı arkada, geçmişin yaraları sarılmış, acıları birlikte paylaşılmış, af dilenmiş, af edilmiş, onlarla birlikte, bu kentte, eşit koşullarda yaşamak, yazmak ve sevmek istiyordum.

İnsan, Çevre, Kent

Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi
Yayımları,

Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım. 1996

YEREL AKTÖRLER

İlimiz, daha küçültürsek ilçemiz, daha da küçültürsek mahallemiz; hayatımızın geçtiği yer; yani yerelimizdir. Yerelde yaşadığımız tüm sorunlar hayatımızı doğrudan etkiler. Yolların yeteri kadar ışıklandırılmaması, mahallemizde sağlık ocağının bulunmaması, çocuğumuzu bırakabileceğimiz bir kreşin olmaması; yaşadığımız yerdeki hizmetlerin eksikliğinden kaynaklanan ve hayatımızı zorlaştıran sorunlardır. Bu sorunların, sorunçözücü konumundakiler tarafından bilinir, anlaşılır ve önemsenir olması gerekir ki, biz de hayatımızı daha kolay sürdürebilelim. Peki bu sorunlar bilinmiyor, anlaşılmıyor veya önemsenmiyorsa? O zaman sorunlarımızın görünürlüğünü sağlamak ve çözümüne ortak olmak için harekete geçmemiz gerekir.

Bu sorunların çözüm yeri neresidir, kimler bu süreçte bize destek olabilir, kimler doğrudan bizimle birlikte mücadele edebilir? Bunları bilirsek, yapmak istediklerimizin yol haritasını daha kolay çıkartabiliriz. O halde soracağımız ilk soru da şudur: Yerel hayatın düzenlenmesinde hangi aktörlerin rolü vardır?

Yerel Aktörler Kimlerdir?

Yerelde aklımıza ilk gelen aktör; meclisi, encümeni ve başkanıyla ilimiz, ilçemiz ya da beldemizin belediyesi olacaktır. Bunun yanında il özel idaresini, yerel medyayı, yerel işletmeleri, üniversiteyi, sivil

toplum kuruluşlarını ve valiyi de bu aktörlerin arasına ekleyebilir ve listeyi daha da uzatabiliriz. Sizin aklınıza başka hangi yerel aktörler geliyor?

Şimdi sıraladığımız yerel aktörleri bir tablo şeklinde göstermeye çalışalım. Böylece hangisinin hangisi ile ilişkili olduğunu daha net görebiliriz.

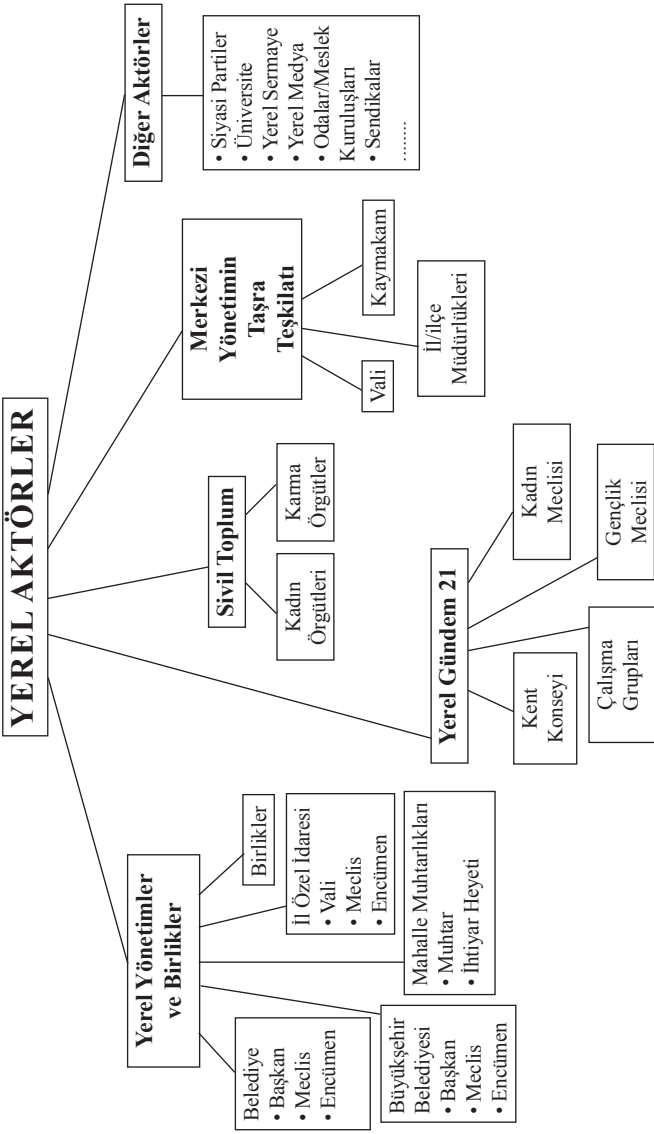
Yandaki tabloda da görüldüğü gibi, yereldeki çoğu kuruluş yerel yönetim birimlerindedir. Yereldeki hizmetlere dair çoğu kararı alan ve bu kararları uygulayan aktör de yerel yönetimlerdir. O halde en önemli paydaşımıza daha yakından bakalım.

YEREL YÖNETİMLER VE BİRLİKLER

Belediye

Belediyeler nüfusları 5000'i aşan yerler ile il ve ilçe merkezlerinde kurulur. Belediyelerin, farklı görevleri yerine getiren çeşitli organları vardır. Bunlardan belediye başkanı, belediye meclisi ve encümen seçilerek göreve gelirler. Seçilirken belirli bir siyasi partinin temsilcisi olarak seçilmelerine rağmen, seçildikten sonra tüm yerel halka hizmet sunmakla yükümlüdürler.

Belediye Başkanı; belediyenin başı ve yürütme organıdır. Doğrudan doğruya yerelde yaşayan halkın oyu ile seçilir. Meclise ve encümene başkanlık eder. Belediye idaresinin stratejisini oluşturmak, bu stratejiye göre belediye bütçesini ve belediye faaliyetlerini hazırlamak, uygulamak ve izlemekle yükümlüdür. Yerel halkın huzur ve esenliği için gereken kararları almak, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri oluşturmak ve engelliler için merkez açmak da belediye başkanının sorumlulukları arasındadır.

Yereldeki çoğu hizmetten belediyeler sorumludurlar. Örneğin;

- İmar, su ve kanalizasyon, kentsel altyapı;
- Çevre ve çevre sağlığı;
- Zabıta;
- İtfaiye;
- Trafik;
- Park ve yeşil alanlar;
- Konut;
- Kültür ve sanat;
- Sosyal hizmet ve yardım;
- Evlendirme;
- Meslek edindirme;
- Nüfusu 50.000'i geçen yerlerde kadınlar için sığınma evleri açılması, belediyelerin yapmakla yükümlü oldukları hizmetlerdendir.

Belediye Meclisi; belediyenin karar organıdır ve belediye başkanı gibi meclis üyeleri de doğrudan halkın oyu ile seçilir. Belediye meclisinin üye sayısı, belediye sınırları içindeki nüfusa göre değişir ancak dokuzdan az olmaz. Kendi belirleyeceği bir aylık tatil dışında her ay toplanması gerekir. Belediye meclisine belediye başkanı başkanlık yapar. Belediye meclisi stratejik plan ve yıllık çalışma programlarını, belediyenin imar planını, ek ödenek verilmesini, bütçede değişiklik ve aktarma yapılmasını görüşür ve kabul eder. Ayrıca, belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarının kullanımına ilişkin kararları alır. İlgililerin isteğine bağlı hizmetler için ücret tarifelerini belirler. Belediye tarafından çıkartılacak yönetmelikleri kabul eder. Diğer mahalli idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya bu birliklerden ayrılmaya karar verir. Kardeş kent ilişkileri kurulmasına, ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla faaliyet ve projeler yapılmasına karar verir. Belediye başkanı ile encümen arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlar.

Bunların yanında belediyelerin bazı isteğe bağlı görevleri de vardır:

- Okul öncesi eğitim kurumları açabilir,

- Okul binalarının bakım ve onarımını yapabilir,
- Okulların her türlü araç ve gereç ihtiyacını karşılayabilir,
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açıp işletebilir...

Yukarıdaki listeye yeni maddeler ekleyebiliriz. Bu oldukça uzun liste aslında yereldeki çoğu hizmetin belediyeler eli ile gerçekleştirildiğini/gerçekleştirilmesi gerektiğini gösterir bize. Bu hizmetler ise en başta biz kadınların hayatlarını kolaylaştıracak niteliktedir ama kadınların yerel yönetimlere katılımı %1'in bile altındadır. Bu durumda, belediyelerle işbirliği yaparak, kadın sorunlarını, ihtiyaç ve önceliklerini belediyelerin gündemine taşıyabilmek; kadınların hayatlarını daha “yaşanabilir” kılabilmek açısından oldukça önemlidir.

Belediye encümeni, belediyenin günlük işlerini ve belediye meclisince alınan kararları yürütmekle görevlidir. Belediye başkanı encümene de başkanlık eder. Encümen, belediye meclisinin her yıl için gizli oyla kendi içinden seçeceği üyelerden ve belediye başkanının her yıl için birim amirleri arasından seçeceği üyelerden oluşur. Encümen üyelerinin sayısı, il belediyelerinde ve nüfusu yüz bini geçen belediyelerde sekiz, diğer belediyelerde altıdır. Belediye encümeni stratejik planı, yıllık çalışma programını, bütçe ve kesin hesabı inceleyerek belediye meclisine görüş bildirir. Yıllık çalışma programındaki işlerle ilgili kamulaştırma kararını alır ve uygular. Öngörülmeyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirler. Kanunla belirlenmiş cezaları verir ve umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirler.

Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir belediyeleri her ilde olmayan yapılardır ve sınırları içerisinde birden çok ilçe ve belde belediyesi bulunur. Büyükşehir belediyelerinde de bir belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeni vardır. Büyükşehir belediyelerine verilen görevler, küçük belediyelerin görevlerini aşan, kent çapındaki görevlerdir.

Bu yüzden de koordinasyon gerektirirler. Büyükşehir belediyesi bu koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

Büyükşehir belediye başkanı; seçmenler tarafından doğrudan seçilir. Görevleri diğer belediye başkanları ile benzer olmakla birlikte ayrıca, büyükşehir belediyesi sınırlarındaki belediyeler arasında koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Bu belediyelerin meclislerinin bütçe ve imar dışındaki kararları büyükşehir belediye başkanına gönderilir. Başkan, hukuka aykırı gördüğü kararları, gerekçesini de bildirerek, yeniden görüşülmek üzere ilgili belediye meclisine tekrar gönderebilir. Meclisin aynı kararı tekrar alması durumunda, büyükşehir belediye başkanı söz konusu kararı on gün içerisinde idari yargıya götürebilir.

Büyükşehir belediyeleri kent çapında;

- Stratejik plan ve yatırım programı yapar;
- Nazım imar planlarını yapar ve uygular;
- Tatbikat imar planlarını onaylar ve uygulanmasını denetler;
- Su, kanalizasyon, toplu taşıma, mezarlık, itfaiye hizmetlerini yürütür;
- İlçe ve belde belediyeleri arasında koordinasyonu sağlar, uyumsuzlukları giderir.

Büyükşehir Belediye Meclisi; büyükşehir belediyesinin sınırları içerisindeki ilçe ve belde belediyelerinin meclis üyelerinin beşte biri ile belediye başkanlarından oluşur. Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisinin de başkanıdır. Meclis her ayın ikinci haftasında toplanır.

Büyükşehir belediyesi ile ilçe ve belde belediyeleri arasında, hizmetlerin yerine getirilmesinde uyum ve koordinasyon büyükşehir belediyesince sağlanır. Bu sırada çıkabilecek uyumsuzlukların çözümünde, büyükşehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici karar alma yetkisine sahiptir.

Büyükşehir belediye encümeni; belediye meclisinin her yılın başında kendi üyeleri arasından gizli oyla seçeceği beş üye ile, büyükşehir belediye başkanının birim amirleri arasından her yıl için seçeceği beş üyeden oluşur. Büyükşehir belediyesinin günlük işlerini ve meclisin aldığı kararları yürütür. Encümene belediye başkanı, katılmadığı durumlarda da genel sekreter başkanlık yapar. Büyükşehir belediyelerinde, diğer belediyelerden farklı olarak bir de genel sekreter bulunur. Genel sekreter, büyükşehir bürokrasisini yürütmekle görevlidir.

İl Özel İdareleri

İl özel idareleri bir ilin kurulması ile kendiliğinden kurulur ve ilin kaldırılması ile de son bulur. İl özel idaresinin başında vali bulunur. İl genel meclisi ve il daimi encümeni de, il özel idaresinin diğer organlarıdır. Ayrıca, il özel idaresi bünyesinde bir de il özel idare müdürü bulunur.

Vali; il özel idaresini stratejik plana uygun olarak yönetir. İl özel idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturur, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi ve il özel idaresinin faaliyetlerini hazırlar, uygular ve bunlarla ilgili raporlarını meclise sunar. İl genel meclisi ve daimi encümeninin kararlarını uygular.

İlçe düzeyindeki faaliyetlerini kaymakamlar eli ile yürütebilir. Bu durumda kaymakamlar, valiye karşı sorumlu olurlar.

İl özel idaresinin görevlerini iki bölüme ayırabiliriz. Bunlardan ilki, müşterek nitelikteki hizmetlerdir. İl sınırları içerisinde gerçekleştirilen ve tüm ili kapsayan bu hizmetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret;
- İlin çevre düzeni planı;
- Toprağın korunması, erozyonun önlenmesi;

- Sosyal hizmet ve yardımlar;
- Yoksullara mikro krediler verilmesi;

İl Genel Meclisi; il özel idaresinin genel karar organıdır. İlçeler adına halk tarafından seçilen üyelerden oluşur. Kendi üyeleri arasından bir meclis başkanı seçer. Kendi belirleyeceği bir ay dışında her ay düzenli olarak toplanır. İl genel meclisi, vali tarafından hazırlanan stratejik plan ve yıllık çalışma programlarını görüşür ve karara bağlar. Bütçe ve kesin hesabı kabul eder, bütçe kalemleri arasında aktarma yapar. Borçlanmaya karar verir, il özel idaresince çıkartılacak yönetmelikleri kabul eder. Yurtiçindeki ve yurtdışındaki mahalli idarelerle ve mahalli idare birlikleri ile işbirliği yapılmasına, diğer mahalli idarelerle birlik kurulmasına ya da var olan bir birlikten ayrılmaya karar verir. İlgililerin isteğine bağlı hizmetler için ücret tarifelerini belirler.

İl genel meclisinin kararları, en geç beş gün içerisinde valiye gönderilmediği takdirde yürürlüğe girmez. Vali, hukuka aykırı gördüğü kararları tekrar görüşülmek üzere meclise iade edebilir. Meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlara karşı valinin, on gün içinde idari yargıya başvurma hakkı vardır.

- Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ile ilk ve orta dereceli okullara arsa temini.

İl özel idaresinin diğer görevleri ise, belediye sınırlarına girmeyen yerlerde yapacağı hizmetlerdir:

- İmar;
- Yol, su, kanalizasyon;
- Katı atık;
- Çevre;
- Acil kurtarma;
- Ağaçlandırma;
- Park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında yürütür.

İl Daimi Encümeni; il genel meclisinin her yıl için kendi içinden seçeceği beş üye ile, valinin her yıl için birim amirleri arasından seçeceği beş kişiden oluşur. Stratejik plan, yıllık çalışma programı, bütçe ve kesin hesabı inceler ve il genel meclisine görüş bildirir. Çalışma programındaki işlerle ilgili kamulaştırma kararını alır ve uygular. Öngörülemeyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirler. Belediye dışındaki umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirler.

İl özel idareleri, bir yerel topluluk yönetim birimi olmaktan çok, coğrafi bir alan olarak ilin yönetim birimidir. Özellikle oluşum biçimi- ilin kurulması ile birlikte doğrudan il özel idaresinin de kurulması- ve il genel meclisinin tüm kararlarının seçilen değil atanan bir yönetici olan valinin onayından geçtiği düşünüldüğünde, il özel idaresinin bir yerel yönetim birimi olması tartışmalı bir hale gelmektedir.

İl Özel İdare Müdürü; örgütü vali adına yönetir. Yıllık program ve bütçeyi hazırlar. Hizmetlerin yürütülmesinden valiye karşı sorumludur.

Her il özel idaresi bünyesinde bir genel sekreterlik, mali işler, sağlık, tarım, insan kaynakları ve hukuk işleri birimleri bulunur. İlin nüfus yapısı, sosyal ve ekonomik gereklerine göre başka birimlerin kurulması da mümkündür.

Kadın statüsü birimleri; 1997 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 il valiliği bünyesinde “Kadının Statüsü Birimleri” kuruldu. Bu birimler, taşra teşkilatı olmayan ve bir koordinasyon kuruluşu olarak çalışan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün yerel sorunlarla ilişkilmesini ve yaygın bir veri ağına ulaşmasını amaçlamaktadır. Kadının Statüsü Birimleri, Bursa, Erzurum, İstanbul, Gaziantep, Mersin, Adana, Antalya, Diyarbakır, Van, İzmir, Trabzon, Muğla ve Sivas illerinde kurulmuştur.

Birlikler

Yerel yönetimler, kendilerine verilmiş görevlerden bir ya da birkaçını yerine getirebilmek amacıyla birlikler kurabilirler. Böylece, ortak ihtiyaçların çözümünde güç birliği yapmış olurlar. Bu yolla it-faiye, su, kanalizasyon, arıtma, katı atık toplama ve bertaraf etme gibi hizmetleri daha kolay yürütebilirler.

Birliklerin, kendilerini kuran yerel yönetim birimlerinden ayrı bir tüzel kişiliği vardır ve onlarla aynı hukuksal yetkilere sahiptir. Mali kaynakları, birliğe üye yönetimlerin bütçelerinden karşılanır. Ayrıca, başka gelir kaynakları bulunması da mümkündür.

Birlik kurulması amacıyla hazırlanan tüzük, birliğe üye yerel yönetimlerin meclislerince oybirliği ile kabul edilir. Ardından, eğer birliğe üye olacak tüm yerel yönetimler aynı yıl sınırları içerisindeyse valinin, değilse İçişleri Bakanlığının onayından geçer. Ayrıca, Bakanlar Kurulunun da izni gereklidir.

Mahalle Muhtarlıkları

Kent yaşamında halka en yakın birim olan mahalle, demokrasinin güçlenmesi ve yerel hizmetlerin daha etkin ve verimli yürütülebilmesi açısından oldukça önemlidir. Mahalle yönetimini, halkın oyu ile seçilen muhtar ve ihtiyar heyeti birlikte yürütür.

Mahalle muhtarları; halkın oyu ile doğrudan seçilir. Seçime girebilmek için bir siyasi partinin adayı değil, bağımsız aday olmaları gerekir.

Mahalle ihtiyar heyetleri; mahalle muhtarı ile birlikte, halkın oyu ile seçilirler. dört asıl, dört de yedek olmak üzere toplam sekiz üyesi vardır.

Mahalle en küçük yerel birim olmasına karşın, mahalle örgütünün bir tüzel kişiliği yoktur. Bir yerel yönetim birimi olmaktan çok, merkezin taşra örgütlenmesinin bir parçası gibidir. Zaten mahalle muhtarlığına verilmiş olan görevler de, ağırlıklı olarak merkezi yönetimle ilgili görevlerdir. Bu görevleri genel başlıklar altında şu şekilde sıralayabiliriz:

- Nüfus ve vatandaşlık hizmetleri ile ilgili görevler;
- Askerlikle ilgili görevler;
- Sivil savunma ile ilgili görevler;
- Güvenlik hizmetleri ile ilgili görevler;
- Adalet ve yargı hizmetleri ile ilgili görevler;
- Seçimlerle ilgili görevler;
- Milli eğitim hizmetleri ile ilgili görevler;
- Vergilerle ilgili görevler;
- Tapu işlemleri ile ilgili görevler;
- Sosyal güvenlik ile ilgili görevler;
- Tebligat ile ilgili görevler.

Mahalle muhtarlıklarının görevlerinin bu şekilde belirlenmesi, muhtarlıkları bir tür “mühür vurma” ve “evrak verme” birimine dönüştürüyor. Oysa ki çoğu kadın için mahalle muhtarlıkları, yerel yönetimler içerisinde en kolay ulaşılabilir birim. Hatta kadınların, yönetimine en kolay aday olabildikleri birim. Nisan 2004 yerel seçimlerinde bir çok kadın mahalle muhtarlıkları için aday oldular çünkü bunun için ne bir parti bağlantısı gerekiyordu ne de adaylık parası. Bu yüzden, mahalle muhtarlıklarının gerçek anlamda bir yerel yönetim birimine dönüştürülmesi, yerel yönetimlerde hem kadın katılımını hem de kadın temsilini güçlendirecek olması nedeniyle çok önemli.

Ya Kadınlar?

Şimdiye kadar yerel yönetim birimlerinin neler yapıp ettiklerine, kimlerden oluştuklarına baktık. Hayatımızla ilgili çoğu ka-

rar ve uygulama bu aktörler eli ile yapılıyor. Peki biz kadınlar bu aktörlerden biri miyiz? Türkiye’de şu anda her 1000 belediye başkanından sadece 5’i kadın! Bu sayılar, yereli yönetenlerden biri olmadığımızı kanıtlıyor. Peki yerelde “yönetilenlerden” kaç kadın? Yereldeki nüfusun yarısı! Tüm bunlar şunu gösteriyor ki; halkın taleplerini yansıtabilen ve demokratik bir yönetim olması beklenen yerel yönetimlerden kadınlar dışlanıyorlar. Bu durumda, kadınların sorunlarının, ilgi ve ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce bilinir ve umursanır olmasını sağlamak için başka türlü katılım yolları geliştirmemiz gerekiyor.

Yerel yönetimin aktörlerinden biri olmadığımıza göre biz yereldeki hangi aktörler arasındayız ve işbirliği yapabileceğimiz başka hangi yerel aktörler var?

YEREL GÜNDEM 21

Gündem 21, sürdürülebilir gelişmeyi, yani çevre ve gelişme sorunlarının üstesinden gelmeyi amaçlayan, 1992 yılında Rio de Janerio’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sonucunda kabul edilmiş bir eylem programı, uluslararası bir belge niteliğindedir. Bu belgede aynı zamanda, yerel yönetimlerin katılımcı bir süreç başlatarak kentlerdeki bütün aktörlerle birlikte kendi çevre ve gelişme sorunlarını saptayarak, yerel gündemlerini oluşturmaları gerektiği belirtilmiştir.

Bu doğrultuda Yerel Gündem 21 programı, Türkiye de dahil, seksen beş ülkede uygulanmaya başlamıştır. Program; sürdürülebilir kalkınma ve katılımı, yerel boyutta öne çıkartmaktadır. Programın yürütücü gücü ise yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleridir.

Yerel Gündem 21 kapsamında, katılımı sağlamak amacıyla bazı mekanizmalar oluşturulmaktadır. Bunlar Kent Konseyleri, Çalışma Grupları, Kadın Meclisleri ve Gençlik Meclisleridir.

Kent Konseyleri; kentteki tüm paydaşları bir araya getirmeyi amaçlar. Bu sayede çok-aktörlü ve çok-ortaklı bir yönetim tarzını yerleştirebilmeyi hedefler. Kent konseyleri yerel yönetimlerden temsilciler, merkezin taşra teşkilatının temsilcileri, ilin milletvekilleri gibi “doğal üyelerin” yanı sıra; siyasal partilerin, vakıf ve derneklerin, meslek odaları, kooperatifler, üniversiteler ve sendikaların temsilcileri gibi geniş bir yelpazeden oluşur. Ayrıca Yerel Gündem 21 bünyesindeki çalışma gruplarının temsilcileri de Kent Konseylerinde yer alır. Kent Konseylerinde alınan kararlar, belediyeler ve diğer uygulayıcı kuruluşlar açısından bağlayıcı olmaktan çok, tavsiye niteliğindedir ama yine de bu kararların, ilgili yerlerin gündemine taşınması açısından Kent Konseyleri önemli bir yapıdır.

Kent Konseylerinin tüzel kişilikleri yoktur. Uygulamada, belediye başkanlarının çoğunlukla Kent Konseylerine başkanlık yaptığını görürüz. Bu ise, hem katılımı sınırlayıcı bir nitelik göstermesi, hem de Kent Konseylerinin varlık amacıyla çelişkili olması nedeniyle eleştiriye açıktır.

Yerel Gündem 21 uygulamaları farklı ölçek ve özellikle sahip kentlerde farklı yapılar gösterebilmektedir. Genelde belediyeye bağlı ama idari yapıdan bağımsız, yasada yeri olmamakla birlikte* belediye meclisinin aldığı kararlar doğrultusunda meşruiyet kazanan, gönüllü kentli grupların katıldıkları bir yapı sergilemektedir.

Çalışma Grupları; farklı birikimlere sahip gönüllülerin katılımıyla oluşur. Çalışma grupları, her kentin özelliklerine göre farklı konularda oluşturulabilmektedir. En çok çevre, ekonomi, sağlık, eğitim, turizm, kültür ve sanat, ulaşım, tüketiciyi koruma, çalışma ve sosyal güvenlik konularında çalışma grupları kurulmaktadır. Bunlar daha çok, sorun ya da grup odaklıdır.

* Yeni Belediye Kanunu, Kent Konseylerini düzenlemektedir.

Kentteki çalışmaların eşgüdümü için, çoğunlukla belediye başkanları tarafından görevlendirilen yöneticilerin başında bulunduğu Yerel Gündem 21 Genel Sekreterlik birimleri oluşturulmuştur. Birimin başındaki Genel Sekreterin, belediye başkanınca görevlendirilen bir belediye çalışanı olması, aynı Kent Konseylerine belediye başkanının başkanlık yapması durumunda olduğu gibi, Yerel Gündem 21'lerin ne derece bağımsız çalışabildiği konusunda tartışmalar yaratmaktadır.

Kadın Meclisleri; kadınların Kent Konseylerinde yetersiz temsil edilmesi, özellikle Konseylerdeki doğal üyelerin arasında kadınların çok az olması gibi nedenlerle, kentteki tüm örgütlü ve örgütsüz kadınlara ulaşabilme amacıyla kurulmuştur. Bu sayede kadınlar, hem Kent Konseyinde daha güçlü temsil edilmeye başlanmış, hem de kadınlarla ilgili öncelikli konuların tüm kentin ortak gündemine taşınabilmesi için bir yol açılmıştır.

Gençlik Meclisleri; Kadın Meclislerine benzer nedenlerle ve amaçlarla kurulmuştur. Gençlerin de Kent Konseyinde yeterli temsil edilememesi sorunu bu sayede aşılmaya çalışılmaktadır.

Bünyesinde Yerel Gündem 21 bulunan belediyeler:

• Edirne
Edirne Belediyesi	• Ankara
Çankaya Belediyesi
• Kırklareli
Babaeski Belediyesi	Keçiören Belediyesi
• Çanakkale
Çanakkale Belediyesi	• Zonguldak
Zonguldak Belediyesi
Biğa Belediyesi	• Kastamonu
Kastamonu Belediyesi
• İzmir
Büyükşehir Belediyesi	• Sinop
Sinop Belediyesi
Foça Belediyesi	• Çorum
İskilip Belediyesi
Karaburun Belediyesi	• Samsun
Büyükşehir Belediyesi
Ödemiş Belediyesi	• Trabzon
Trabzon Belediyesi
• Aydın
Aydın Belediyesi	
Kuşadası Belediyesi	

- Muğla
Dalyan Belediyesi
- Manisa
Manisa Belediyesi
- Denizli
Denizli Belediyesi
- Antalya
Büyükşehir Belediyesi
- Burdur
Burdur Belediyesi
- Kütahya
Kütahya Belediyesi
- Afyon
Afyon Belediyesi
- Eskişehir
Büyükşehir Belediyesi
- Bursa
Büyükşehir Belediyesi
Nilüfer Belediyesi
İznik Belediyesi
Orhangazi Belediyesi
Osmanlı Belediyesi
- Yalova
Yalova Belediyesi
- İstanbul
Büyükşehir Belediyesi
Bakırköy Belediyesi
Beyoğlu Belediyesi
Beşiktaş Belediyesi
Şişli Belediyesi
Zeytinburnu Belediyesi
- Kocaeli
Büyükşehir Belediyesi
İzmit Belediyesi
Gölcük Belediyesi
- Adapazarı
Adapazarı Belediyesi
- Mersin
Büyükşehir Belediyesi
Tarsus Belediyesi
- Kars
Kars Belediyesi
- Ağrı
Doğubeyazıt Belediyesi
- Bitlis
Bitlis Belediyesi
- Van
Van Belediyesi
- Hakkari
Hakkari Belediyesi
- Bingöl
Bingöl Belediyesi
- Elazığ
Elazığ Belediyesi
- Malatya
Malatya Belediyesi
- Diyarbakır
Büyükşehir Belediyesi
- Şanlıurfa
Harran Belediyesi
Yaylak Belediyesi
- Mardin
Mardin Belediyesi
Kızıltepe Belediyesi
- Hatay
Antakya Belediyesi
- Adana
Büyükşehir Belediyesi
- Kayseri
Talas Belediyesi
- Nevşehir
Nevşehir Belediyesi
Ürgüp Belediyesi
Mustafapaşa Belediyesi
- Ordu
Ordu Belediyesi
- Erzincan
Erzincan Belediyesi
- Uşak
Uşak İl Özel İdaresi

Kaynak: <http://www.la21turkey.net/>, 20.12.2005

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Sivil toplum, katılımcı bir demokrasinin yerleştirilebilmesi ve uygulanabilmesi için hayati önemdedir. Kadınların karar alma süreçlerinden ne derece dışlandığını düşünürsek, katılımcı demokrasinin kadınlar açısından ne kadar önemli olduğunu görürüz. Bu yüzden kadın örgütleri kilit noktadadır. Evet, belki karar alma mekanizmalarında yok denecek kadar azız ama karar alma süreçlerine müdahil olmamızı sağlayacak kadar güçlü kadın örgütlenmelerimiz var. Yerel kadın örgütlerinin güçlü yanlarına, zayıflıklarına ve olanaklarına ilk bölümde değinmiştik. O yüzden bu bölümde sadece, siyaset yapmanın birden çok yolu olduğuna ve kadınların istekleri, ihtiyaçları ve önceliklerini temel alan kadın örgütlenmelerinin, kadın politikası yapmanın önemli yollarından biri olduğuna değinmekle yetineceğiz.

Kadın örgütlerini, yerel politikaya kadın katılımını ve yerel politikada kadın sorunlarının temsilini sağlayacak bir köprü olarak görebiliriz. Bu köprünün bir ucunda yerel karar vericiler, diğer ucunda ise yerelde yaşayan örgütsüz kadınlar vardır. Bu ikisi arasında bir bağ kurmak yerelde örgütlenmiş kadınlara düşer.

Kadın örgütlerinin yanında, yerelde destek alabileceğimiz, ortak gündem oluşturabileceğimiz değişik amaçlı karma sivil toplum örgütleri de vardır. Bu örgütlerin içinde hem iletişime geçebileceğimiz, birlikte çalışabileceğimiz, destek alabileceğimiz kadınlar vardır; hem de farklı amaçlarla örgütlenmiş bu karma grupların hedef ve öncelikleri kadınların hayatları açısından önemlidir.

Sürdürülebilir Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği- Sürkal Yerel Sorunlara katılımcı çözümler üretmeyi amaçlayan ve bu alanda başarılı çalışmalar yapan Sürkal,Türkiye kırsal alanında sağlık, adalet, güvenlik ve eğitim temel hizmet ve imkanlarına herkesin kolayca ulaşabildiği, adil piyasa koşullarının işlediği, cinsiyet dengeli, demokratik, bilgi kaynaklarına kolayca erişilebilen, kültürel dönüşümlere açık, saydam yönetim yapılarına sahip, çocuk işçiliğinin ve tüm dezavantajlı grupların ortadan kalktığı, sorun çözüme yeteneği gelişmiş örgütlü bir yaşamı hedeflemektedir. Bir “kadın örgütü” olmamakla birlikte, kadınların güçlenmesini ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını kalkınmanın vazgeçilmez bileşenleri olarak gören ve bu bakış açısını tüm çalışmalarına yansıtan bir dernek olarak, yerel aktörler içinde örnek bir yeri vardır.

MERKEZ YÖNETİMİNİN TAŞRA TEŞKİLATI

Merkezdeki bakanlıklar, il ve ilçe düzeyinde kurulan taşra örgütleri (il ve ilçe müdürlükleri) eliyle hizmetlerini yürütürler. Bunun yanında, il düzeyinde valilik ve ilçe düzeyinde kaymakamlık da merkezin taşradaki örgütlenmeleridir. 22.02.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan yeni 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile merkez taşra teşkilatı ve görevlerinin önemli bir bölümü il özel idarelerine devredilmektedir. Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetler bunlar arasındadır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz dönem; merkezi yönetimin taşra teşkilatında önemli bir dönüşüm sürecidir. Bu süreç, yönetim ve hizmetlerde yerelleşmeyi sağlaması açısından olumludur; ancak uygulamada, yerelleşmeyi takiben hizmetlerde özelleştirme sürecini hızlandıracağı yönünde eleştiriler bulunmaktadır.

DİĞER YEREL AKTÖRLER

Yukarıda saydıklarımız haricinde, en önemli yerel aktörlerden biri de siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarıdır. Siyasi partiler önemlidir çünkü en önemli yerel aktörlerden olan belediye organlarına seçilecek kişiler bir siyasi parti temsilcisi olarak seçilirler. Yani siyasi partilerin kimleri aday gösterip kimleri adaylıkların dışında tuttukları, yerel yönetim aktörlerinin kimler olacağını da belirler. Örneğin Türkiye’de şu anda sadece 18 kadın belediye başkanı var çünkü siyasi partiler kadınları seçebilecek yerlerden- hatta seçilemeyecek yerlerden bile- aday göstermediler.

Yerelde bulunan diğer aktörler arasında yerel medya kuruluşlarını, yerel sermayeyi, üniversiteleri ve üniversitelerin araştırma birimlerini, odalar ve meslek örgütlerini, sendikaları sayabilir ve bu listeyi daha da uzatabiliriz. Bunların hepsi, “yerellik” üzerinden ortaklıklar kurulabileceğimiz ve işbirliği geliştirebileceğimiz kuruluşlardır. Bunda elbette kimi sorunlarla karşılaşabiliriz. Örneğin; büyük ölçekli işletmeler çoğu zaman kendilerini yerel bir ortak olarak görmeyebilirler, ya da sendika şubeleri kendilerini yerel bir örgütlenmeden çok merkez örgütlenmesinin yereldeki parçası olarak görebilirler. Yine de yereldeki bu aktörler, ortak iş yapabilme potansiyelini içlerinde barındırırlar. Bu potansiyeli gerçeğe dönüştürmek ise yine bizim çabalarımızla, kurduğumuz ilişkilerle ve geliştireceğimiz stratejilerle mümkün olacaktır.

Türkiye’de “Kamu” Ve “Kamusal” Kavramının Kullanımı Meral Özbek

Bizde kamusal alan kavramının kapsadığı özelliklere ilişkin “kamu”, “kamuoyu”, “umumi”, “alenî” ve “amme” gibi terimler var. Aslında Türkçe sözlüklerde bu terimlerin epeyi geniş tanımları bulunsa da, kamusal ilkesi olarak “aleniyet”in dilimizi ve genel politik kültürümüzü derinden etkileyerek toplumsal geçerlilik kazandığı söylenemez. Günlük dilde “umumi” terimi daha çok resmi organlar tarafından, herkese açık olan mekanları beyan etmek için kullanılıyor; ya da umumi yerlerde, herkesin ortasında yapılmaması gereken şeyler “ayıp” ve “yasak” terimleriyle bitştirilerek ifade kazandı. Bu kullanımları pekiştiren bir biçimde gündelik konuşmada “kamu” dendiğinde, hemen devlet gelir akıllımıza; devlet idaresi, organları, kuruluşları, görevlileri ya da etkinlikleri gibi şeyleri, devlete ait ya da devlet kontrolünde yürütülen resmi bir alanı kastederiz. Halbuki, Habermas’ın dediği gibi, kamusal alan her şeyden önce, toplumsal yaşamımızda kamuoyunun içinde olduğu alandır. Biz de bir yandan aslında “kamuoyu” nun halka (umuma) ait fikir-oy olduğunu, “kamu hizmetinin” devlete hizmet olmadığını, “kamu yararı”nın devletin düzen-güvenlik güçlerinin yararı anlamına gelmediğini biliriz. Yine de “kamuoyu” ndaki kamunun kim olduğunu düşünmeden, kamuyu devlet aygıtıyla bitştirerek, yani kavramı ortadan yapıp esasını kaçırarak kullanmayı sürdürürüz. Eğer kamu-sal kavramını sadece ve öncelikle devlet aygıtı ve erki için kullanırsak ve toplumu da bu anlamda “özel” sayarsak, halkın hala teba olduğu mutlakiyet dönemindeki kullanımının ötesine geçmemiş oluruz. Çünkü modern toplumda demokratik meşruiyet ilkesi olarak kamusal, devlet aygıtları ve onların icraatları için “örgütlenme ilkesi” olarak gelişmiştir. İdarenin, parlamentonun ve mahkemelerin aleniyetinden, yani tüm bu devlet işlerinin halka, onun bilgi ve denetimine açık olması gerektiğinden, bu anlamda söz edilir.

Demokratik ilke olarak kamusal alan, yurttaşların ortak meselelerini, eşit ve özgür katılımı (söz, irade ve eylemle) halletmeye çalıştığı yerdir. O yüzden, bir toplumda varolan kamusal alanın genişliğini ve sınırlarını; düşünce, ifade, bilgiye erişme, tartışma, toplanma, örgütlenme ve tanıma özgürlüklerinin gelişmişliği ve ayırt etmeksizin herkesi kapsayıcılığı belirler. Yurttaşların temel haklarının yanı sıra, kamusal haklarını güvence altına almak, devletin görevidir. Anayasal hukuk devleti ilkesi, bunu sağlar. Teorik olarak kamu hukukunda “kamu erki”nin alanı olarak devlet dendiğinde, bahsedilenin hukukun üstünlüğü ilkesinin bağladığı bir devlet teşkilatı ve işleyişi olduğu da bilinir. O halde “kamusal alan” kavramını dilimize yerleştirmek için, öncelikle politik kamusal alanın, tarihsel ve ilkesel olarak, devlet aygıtında yoğunlaşmış keyfi ve baskıcı iktidarı eleştirel olarak denetleyen ve dönüştüren demokratik muhalefetin alanı olarak anlaşılması gerektiğinin altını çizmek gerekiyor. Politik kamusal alan, ceberut devletin ve baskıcı/keyfi siyasi iktidarların hasmıdır.

(Kamusal Alan 2004: Hil Yayınları, (Giriş:Kamusal Alanın Sınırları’ndan bir bölüm)

Dava* Kanun Önünde Meseli Franz Kafka

(...)

“Kanun önünde bir kapıcı durmaktadır. Bu kapıcıya taşradan bir adam gelir; kanundan içeri girmek ister. Ama Kapıcı, kendisini şimdilik içeri koyvermeyeceğini söyler. Adam düşünüp taşır, ileride girip giremeyeceğini sorar: ‘Belki’, der Kapıcı, ‘ama şimdi giremezsin.’ Kapı her zamanki gibi açık durduğundan ve Kapıcı o sırada kenara çekildiğinden adam eğilir ve kapıdan içeri bakmak ister. Bunu fark eden Kapıcı gülerek der ki: ‘Madem bu kadar istiyorsun, olmaz dememe aldırma, bir dene bakalım. Ancak unutmam ki, ben güçlü bir kapıcıyım ve kapıcıların da yalnızca en küçüğüyüm. Ama her salon başında bir başka kapıcı vardır; biri de ötekinden güçlüdür. Daha üçüncüsünü görmeye ben bile dayanmam.’ Taşralı adam böylesi güçlülüklerle karşılaşacağını ummamıştır. Nihayet ‘kanun kapısının herkese ve her vakit açık bulunması gerekir’, diye düşünür. Ama üzerindeki kürk paltıyla Kapıcı’yı daha bir dikkatle süzüp onun iri ve sivri burnunu, uzun ve seyrekle kara tatar sakalını görünce, en iyisi giriş izni koparıncaya kadar beklemeye karar verir. Kapıcı bir tabure uzatır adama ve onu kapının yanına oturtur. Günler ve aylar boyu burada oturur adam. Pek çok kez içeri koyverilsin diye uğraşır, yalvarıp yakarmalarıyla usandırır Kapıcı’yı. Kapıcı adamı sık sık küçük çaplı sorgulamalardan geçirir; ona yeri yurdu ve daha başka konularda sorular sorar, ama büyük kişilerininki gibi bir kayıtsızlıkla sorulan sorulardır bunlar ve her sorgulamanın sonunda Kapıcı, adamı henüz içeri koyvermeyeceğini yeniden açıklar. Bu yolculuğa koyulurken yanına bir sürü şey alan adam, Kapıcı’yı rüşvetle kandıracağını diye, pek değerli olmalarına bakmayarak bunların tümünü çıkarır elden. Kapıcı verilenlerin tümünü alır ama bir yandan da: ‘Bunları alıyorum ki, bak şu yola da başvuracakım, unuttum sanmayasın’, der. Taşralı Adam yıllar yılı, neredeyse aralıksız, gözetler durur Kapıcı’yı. Öteki kapıcıları unuttur da, bu ilk kapıcıyı, kanundan içeri girmesine tek engel gibi görür. Onu karşısına çıkaran uğursuz rastlantıya ilk yıllar yüksek sesle lanetler savurur; derken yaşlanır giderek, kendi kendine homurdanıp söylenir. Zamanla çocuklaşır ve yıllar yılı Kapıcı’ya bakıp dururken, onun paltosunun kürk yakasındaki pireleri de keşfettiğinden, pirelere bile kendisine yardım etmeleri, Kapıcı’nın gönlünü yapmaları için dil döker. Sonunda gözlerinin feri zayıflar; çevresinin gerçekten mi karanlığa gömüldüğünü, yoksa sadece gözlerinin mi kendisini yanılttığını bilemez olur. Ama buna karşılık bir parıltı fark eder karanlıkta; öylesine bir parıltı ki, bütün görkemiyile kanun kapısından dışarı vurmaktadır. Artık pek ömrü kalmamıştır adamın. Ölmeden önce, kapı önünde geçen bütün zaman içindeki yaşantılar kafasında toplanıp şimdiye kadar Kapıcı’ya sormadığı bir soruya dönüşür. Giderek taşlaşan vücuduyla doğrulup kalkamadığından, Kapıcı’ya el eder. Aradaki boy farkı zamanla .taşralı Adam aleyhinde bir hayli değiştiğinden, adama doğru iyice eğilmek zorunda kalır Kapıcı: ‘Hâlâ nedir öğrenmek istediğin bakalım?’ diye sorar. ‘Ama da açgözlüymüşsün!’ der. Adam bunun üzerine: ‘Benim bildiğim, herkes kanuna varmak için çaba harcar. Peki, nasıl oluyor da, bunca yıl benden başkası girmek istemedi bu kapıdan?’ diye sorar. Kapıcı, adamın artık son anlarını yaşadığını görür. Onun gittikçe sağırlaşan kulaklarına sesini iştittirebilmek için var gücüyle haykırır: ‘Bu kapıdan senden başkası giremezdi, çünkü yalnız senin içindi kapı. Gideyim de kapayayım artık.’ (Franz Kafka, Dava, s: 208-210, Cem Yayınları, 1995)

* Kanun önünde durup da bir türlü içeri giremeyen Taşralı Adamın hali, siyaset karşısında biz kadınların haline ne kadar da çok benziyor. Ama biz o kapının önünde tek başımıza değil, bizim gibi bir çok kadınla birlikte duruyoruz ve biriktirdiğimiz deneyim, birbirimizle paylaştığımız güç buyur edilmesek de içeri girmenin alternatiflerini yaratmamızı sağlıyor.

Kadınlar: Taşranın Yurtsuzları Arzu Çur

(...)

Türkiye’de pek az kadın, özellikle geceleri gönlünce dışarı çıkabilir. Fakat taşrada kadın olmak, büyük şehirlerden daha da fazla sokağa çıkamamak anlamına gelir. Zaten gezilip dolaşılacak pek bir yer de yoktur. Spor salonuna mı gideceksiniz? Sinemaya, pastaneye mi? Yoktur. Bunlar sadece kadınlar için değil, erkekler için de yoktur. Zaten sinema ve pastane sevgililikle birlikte ele alınan kurumlardır, öyle pastanede, sinemada buluşulacak sevgili de yoktur ki taşrada. Bu yüzden bir boşluk vardır. Erkekler bu boşluğu kahveye ve camiye giderek, genç erkeklerse varsa bir meyhane ya da birahaneye, yoksa şehrin biraz dışındaki bir mesireye kaçıp efkâr dağıtarak doldurmaya çalışır. Kadınlar hiçbirini yapamaz. En fazla gidebilecekleri yer hemen her küçük şehir ya da kasabada neredeyse aynı adı taşıyan büyük cadde, Atatürk (ya da Cumhuriyet) Caddesi’dir. Oraya çarşı denir ve çarşıya çıkmanın kuralları vardır. Öyle ellim tellim çıkıp da ortalarda gezemezsiniz. “Kız ne dolaniyorsun ortalarda?” derse dedeniz, babanız, ağabeyiniz, kocanız, kayınpederiniz, amcanız, dayınız, enişteniz, amcanızın, halanızın, teyzenizin, dayınızın oğlu, komşunuz hatta... Ne diyeceksiniz? “Hiç, sıkıldım da hava almaya çıktım” mı? Yemezler. Allah bilir siz sopayı yer, otursunuz evinizde. Tek çareniz, -o da eğer ailenizce uygun görülüyorsa- alışverişe çıkmaktır.

Bir erkek için çok doğal olan dışarı çıkmak –ne oturuyorsun öyle karı gibi evde?- bir kadın için doğal değil, özel ve emin olun çok heyecanlı bir eylemdir. Erkeğin “Hanım, ben biraz dışarı çıkıyorum” deyip ceketini kapıldığı gibi sokağa fırlaması alışıldık, hatta belki evin kadını tarafından da memnuniyetle karşılanan –aman çıksın da biraz başımı dinleyeyim- bir durumken, kadının dışarı çıkması bir dizi kuralla bütünleşiktir.

Dışarıya çıkmak istiyorsunuz diyelim ve bir kadınsınız. Öncelikle izin almak zorundasınız.

Bu izin konusu sanıldığı gibi direkt değil dolaylı bir tahakküm ilişkisidir. “Çarşıya öylesine gezmeye gidemezsiniz, tek gerekçeniz alışveriş yapmak olabilir” demiştik. E, alışveriş yapmak için de bekârsanız anne babanızdan, evliyseniz eşinizden para isteyeceksiniz doğal olarak. İşte bu hal, izin isteme işini de aradan çıkarmanıza vesile olur. Tercihen bir gece önceden istersiniz parayı da izni de. Ertesi güne bıraktığınız takdirde sabah sabah evin erkeğinin suratsız olma, dolayısıyla “ne işin var çarşıda? Bekle beraber gideriz” deme olasılığı çok yüksektir

İzin aldınız, kapıyı kendi bildiğiniz usulde kapayıp dışarı çıktınız. Artık sokaktasınız, çarşıya gidebilirsiniz yani. Fakat o da ne? Yalnız başınıza mı çıkıyorsunuz dışarı? Olmaz öyle şey! Hem tadı çıkmaz gezmenin hem de laf söz atan olur maazallah! O yüzden yine önceden anlaştığınız bir iki komşu kadının kapısını çalın bakalım. Hem böylece onların da evet, kadınların da “nereye gittin?” diye sormalarından kurtulursunuz. Küçük yerde büyük söz

olur. Sadece erkek cinsi değil, kadınlar da, hatta en çok onlar, hemcinslerinin namusuna göz kulak olur burada.

Konu komşu toplasıp çıktınız çarşıya. Artık size ait olmayan bir yerdesiniz, aman hareketlerinize dikkat edin!

Kamusal alanda kadınların erkeklerle aynı mekânlarda bulunabilmeleri, kadın özgürlükleri açısından gerçek bir kazanım olsa da, kadınlara hareketlerine dikkat etme kısıtlılığı getirir. Kadınların sokağa çıkmaları erkeklerin kadınlara “rahat vermeleri” koşuluyla bir özgürlüktür. Bunun dışındaki her halde sorumluluğun kadında olacağını her iki taraf da bilir. Güzelseniz bakarlar. Çirkinseniz de bakarlar. Bakılan olmak zordur. Eliniz ayağınızda dolaşır. Çünkü siz erkekler gibi sokağın sahibi değil, misafirisinizdir. Seyirliksinizdir. Bunun dışına çıkıp etrafa bakma teşebbüsünde bulunmaksa, anında “aranıyor” damgasını yemeniz için yeterlidir, sıkıyasa bir erkeğe göz ucuyla bakın bakalım. Fazla gülemez, yüksek sesle konuşamazsınız. Erkeklerin ilgisini üzerinize çekmek isterseniz ikisini de yapın ama ceremesine de katlanın. Yabancı erkekler kadınların gerçek anlamda baş belasıdır ve örtünme kadınlar açısından her ne kadar dinin bir gereğiyse de, taşrada bu yüzden de devreye girer.

Anlaşılan o ki, tesettüre uygun giyimlisiniz. Fakat bakmaktan yine de vazgeçmeyen erkeklerin bakışlarından kurtulup alışveriş için bir dükkana giriniz. Büyük ihtimal bir erkektir dükkân sahibi ve yine büyük ihtimal daha önce de alışveriş ettiğiniz, aileniz erkekleri tarafından da tanınır, bu anlamda güvenilir biri. Fakat siz ona da fazlaca güvenip bir iki şakalaşmaya ya da senli benli konuşmaya kalkmayın, yakışık almaz. En iyisi peşin peşin alışverişinizi yapıp çıkın oradan.

Fakat o kadar hazırlandınız, sokağa çıktınız. Alışveriş bahanesi de bitti. Ne yapacaksınız? Bu kadar çabuk mu döneceksiniz eve?

İşte yanınızdaki arkadaşlar bu işe de yarar. Sizin alışverişiniz bittiğinde, onlarınki başlar ve birkaç dükkân daha gezmeye devam edebilirsiniz. Sokağın tadını çıkarmaya devam etmek istiyorsanız ve sokak da size bu fırsatı veriyorsa daha sonra almayı düşündüğünüz şeyler için biraz daha dolaşabilir, aynı cadde olan o sokak üzerinde, bacaklarınızın sizi götürdüğü yere kadar gider gelirsiniz.

Alışık olmadığınız bu yorgunluk sonunda “Ah ne kadar yorulдум!” “Öldüm, bittim!” nidalarıyla evinize kavuşursunuz neyse ki. Biraz soluklanın, giriştiğiniz olağandışı macerayı düşünür ve şöyle dersiniz: Ev gibisi yok vallahi!

Taşraya Bakmak

Editör: Tanıl Bora, İletişim Yayınları 2005

BÜYÜK SORUNLAR, ULAŞILABİLİR HEDEFLER

Kadınların her alanda karşılaştıkları ayrımcılığı, sorun ve ihtiyaçlarını düşündüğümüzde, başa çıkılamayacak kadar büyük bir sorun yumağı ile karşı karşıya olduğumuzu fark ederiz.

Üstelik bu sorunlar, birbirine bağlı, birbiriyle ilişkilidir. “Ataerkil sistem” diye başlayan sözler, genellikle bu koskoca sorun yumağına işaret eder ve bizim kendimizi güçsüz ve çaresiz hissetmemize neden olur. Oysa, düğüm olmuş bütün yumaklar gibi, cinsiyet eşitsizliği yumağı da bir ucundan başlayıp sabırla ilerleyerek çözülebilir: önce bir düğüm, sonra bir daha...

İhtiyacımız olan şeylerin başında sabır gelir, doğru; bugünden yarına hallolacak bir sorun olsaydı, şimdiye kadar çoktan çözülmüş olurdu zaten! Ancak sabır yetmez- nasıl ilerleyeceğimizi bilmemiz de gerekir, yani bir tür “düğüm bilgisi”! Bilmeliyiz ki, bizim gibi pek çok kadın da bu yumağın bir ucundan tutmuş, çözmeye çalışmakta. O halde, bizim çektiğimiz uç yumağın neresinde, bunu çözmeye hangi düğümden başlamak akıllıca olur, elimizde hangi yardımcı araçlar ve bizden önce biriktirilmiş bilgi var... Böyle bakmak, bizim belki yavaş ama emin adımlarla ilerlememizi ve başka kadınların çabasıyla bizimkinin buluşabilmesini sağlar.

- O halde, yapmamız gereken ilk şey, bulunduğumuz noktayı doğru biçimde tanımlamaktır.
- Bunu yaptıktan sonra, yaptığımız durum saptamasının analizine geçebiliriz: Hangi sorunlar birbirleriyle nasıl ilişkili? Bizim için öncelikli olanlar hangileri? Bu sorunlar arasındaki nedensellik ilişkileri nasıl kurulabilir?
- Sorun ağacı, bu analizi yapmanın son derece kullanışlı bir araçtır. Durum analizinin bir boyutu da, bizim kendi durumumuzu görebilmemizdir: Gücümüz ve zaaflarımız neler? Elimizde hangi kaynaklar, hangi araçlar, hangi bilgi birikimi var? Bu soruların yanıtını dürüstçe verebildiğimizde, yapacağımız çalışmanın niteliğine ilişkin yavaş yavaş bir fikir oluşturmaya başlamışız demektir.
- Böylece, kendimiz için bir hedef belirleyebiliriz: Sorunları ve kendi durumumuzu biliyoruz. O halde, bizim için öncelikli hedef ne olmalıdır? Hedefimizi saptamak, yapacağımız çalışmanın ilerlemesini görebilmek, kendi başarıımızı ölçebilmek için önemli olduğu kadar, koskocaman sorunlar yumağı içinde kaybolmamızı, enerjimizi tüketmemizi de önler.
- Belirlediğimiz hedefe doğru ilerlerken, bizimle işbirliği yapacaklar olacağı gibi, bize engel olmak isteyenler de çıkacaktır. Bunları öngörmek, hayati önem taşır- iyi bir strateji çizebilmek için atılması gereken bir adım da, “müttefiklerimizi” ve “muarızlarımızı” bilebilmektir.
- Artık hedefe giden yol önümüzde açılmaya başlamıştır: Bu yolun uğrakları, yani faaliyetlerimiz neler olacaktır? Sıra, faaliyetlerin planlamasındadır artık.
- Ana faaliyetleri ve alt faaliyetleri belirlediğimizde, yol haritamız elimizdedir. Kolay gelsin!

DURUM NE?

Çok basit görünen, ama ilerledikçe göreceğimiz gibi, karmaşık bir soru. Dedik ya, sabırla ve adım adım ilerlemek önemli.

SORUN YUMAĞI

Kadınlar eğitim olanaklarından erkekler kadar yararlanamıyorlar.

Kadınlar, örgütsüz. Kadınlar, şiddete uğruyor.

Kadınlar, namus baskısı altında.

Toplumun bütününe ilgilendiren kararlar, kadınları gözetmeden alınıyor.

Kadınların her düzeydeki katılımları düşük.

Kadınlar, kendi sorunlarına sahip çıkma alışkanlığına sahip değil.

Bir biçimde karar alma mekanizmalarına girmeyi başaran kadınlar, geride kalanları unutupuyor.

Kadınların parası ve mülkü yok.

Kadınlar arası rekabet, birlikte çalışmayı güçleştiriyor.

Kadınların özgüvenleri düşük.

Çalışma yaşamı, kadınlar için ek sorunlarla dolu.

Kadınların kendi sorunlarını çözmek için zamanları yok.

Kadınların ev içinde harcadıkları emek, görünmez kılınıyor.

Sizin bütün bunlara ekleyecekleriniz var mı?

Bu sorunlardan bazıları, bizim için daha yakın ve daha tanıdıktır- Yarın İçin Bugünden Kampanyası, yerel siyasette kadınların ve kadın sorunlarının temsilinin düşüklüğünü önemli bir sorun olarak gören kadınlar tarafından başlatılmıştı. Yerel yönetimlerde kararları alan her yüz kişiden doksan dokuzunun erkek olması, bir sorun olarak tanımlanmış ve bu sorunun çözümü için uzun vadeli ve geniş bir program oluşturulmuştu.

Belirli bir soruna odaklanmak, ilerlemek için zorunludur. Bu örnekte olduğu gibi, birbirleriyle bağlantılı pek çok sorundan oluşan bir yumağın bir yerinden içine girmek gerekir.

Belirli bir soruna odaklandığımızda, bu sorunun çevresinde, onunla yakından ilişkili başka sorunları da görürüz. Bu bağlantıların farkında olarak ama aynı zamanda odağımızı kaybetmeden ilerleyebilmek için, bir öncelik sırası belirlememiz doğru olur.

Sorun Ağacı

Öncelik, bizim için temel olduğunu düşündüğümüz sorundur. Onu odağa alarak hangi sorunları bu odağın çevresine yerleştirmemiz gerektiğini bulmak için, bir sorun ağacı çizebiliriz:

Yandaki tablodaki sorunlara yenilerini ekleyebilir misiniz?

Öyle sorunlar vardır ki, “genel geçerli kısıtlar” olarak adlandırılmaları gerekir: Hükümet bütçesinin yetersizliği, kadın ve erkeklere ilişkin yaygın kalıp yargılar, namus baskısı... gibi. Bunlar, uzun vadede ve toplumsal mutabakat ile çözülebilir sorunlardır ve bizim müdahale alanımız dışındaysalar, “dışsal kısıtlar” olarak değerlendirilmeleri gerekebilir.

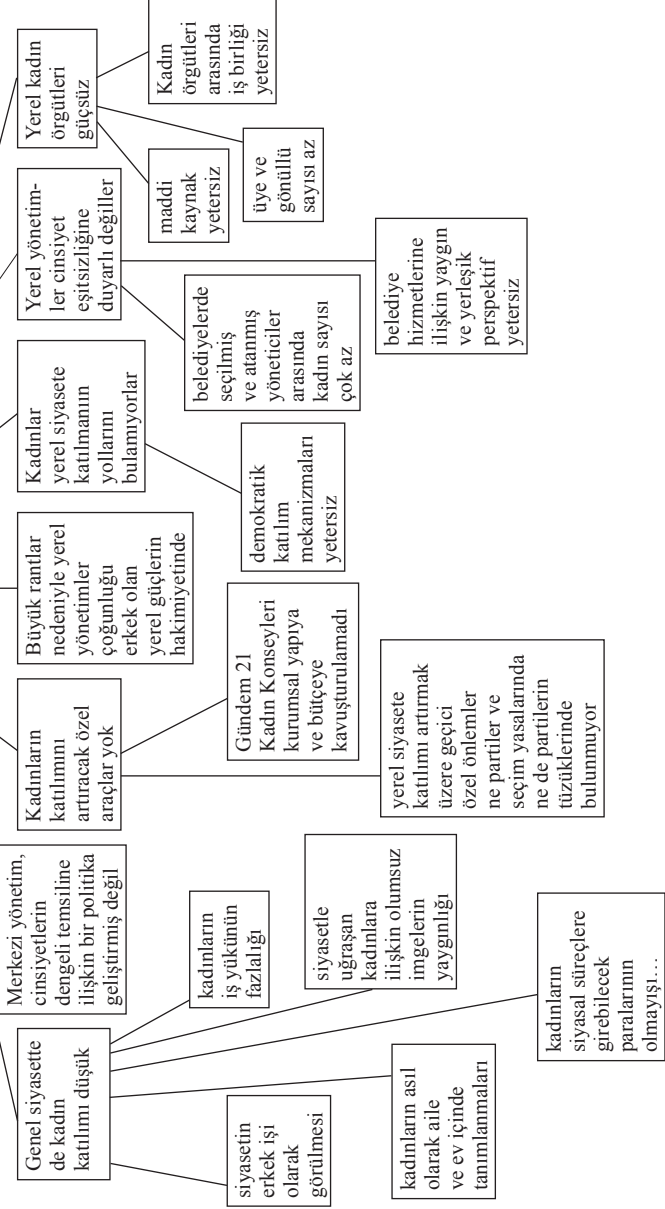
Sorun ağacı, bize uğraşmamız gerekenin ne olduğunu gösterir: Birincil ve ikincil hedeflerimiz, çizdiğimiz ağaca bakarak belirlenecektir.

Şimdi, bu sorun ağacı üzerinde çalışalım:

1. Temel sorunu tanımlayalım (negatif bir ifade): “Yerel siyasette kadınlar ve kadın sorunları yeterince temsil edilmiyor” gibi.

2. Buna yol açan nedir? : Bulduğumuz yanıtları, sorun tanımlamasının altına yerleştirelim. Eğer aynı soruna birden fazla neden kaynaklık ediyorsa, bunları yan yana yazalım.

YEREL SİYASETTE KADIN KATILIMI DÜŞÜK

3. Sorunun kaynağı olabilecek başka nedenler var mı? Ağacımızda her neden doğru yerde mi? Gözden kaçırdığımız bağlantılar var mı?

Sorunu tanımlamak, en önemli adımdır. Bundan sonra yapılması gereken, bu sorunun çözümünde nasıl bir strateji izleyeceğimize karar vermektir: Yerel siyasette kadınların sesinin daha çok duyulmasını sağlamak üzere izlenebilecek birden fazla yol vardır ve kendi gücümüze, birikimimize, harekete geçirebileceğimizi umduğumuz ilişkilere bağlı olarak bunlardan birini (hatta bazen bir kaçını) seçebiliriz. Seçeceğimiz yola göre, çalışmamızın hedefi de farklılaşacaktır. Strateji (ya da yol, çalışma hedefi) belirlemek, hangi hedeflerin dışarıda bırakılacağına, hangilerine öncelik tanınacağına karar vermek demektir. Bunu yapabilmek için de kendi durumumuzu, güçlü ve zayıf noktalarımızı, kapasitemizi doğru biçimde analiz edebilmemiz gereklidir. Bunu yapamadığımızda, gücümüzün ötesinde bir hedef saptayıp derin bir hayal kırıklığı yaşamak yahut farkına varmadığımız güç kaynaklarımızı ve kapasitemizi atıl durumda bırakmak riskiyle karşı karşıyayız demektir.

Strateji (ya da yol, çalışma hedefi) belirlerken, kendi durumumuzu analiz etmek kadar, içinde bulunduğumuz çevreyi ve ilişkiler ağını da dikkate almak önemlidir. Hem güçler ve imkânlar, hem de zaafılar ve engeller anlamında, dışımızdaki koşulları muhakkak analize dahil etmeliyiz.

Bildiklerimiz	Bilmediklerimiz	Güçlerimiz	Zaaflarımız
Kentte yaşayan kadın ve erkek sayısı	Belediye bütçesi harcama kalemlerinin ayrıntıları	İşbirliği yapılabilecek çok sayıda kadın örgütü var	Daha önce geniş çaplı bir program yürütmedik, deneyimimiz yok
Belediyenin üst ve orta düzey karar alma konularındaki kadın ve erkek sayısı	Kentli kadınların birincil talepleri	Geçen yerel seçimlerde çok sayıda kadın muhtar aday vardı	Paramız yok

Kamu kuruluşlarında müdür ve müdür yardımcısı düzeyinde kadın ve erkek sayısı	Kentli kadınların istihdam durumu	Yerel medyada “kadın dostu” gazeteciler var	Belediye başkanının tavrı son derece olumsuz
Belediye bütçesinin genel büyüklükleri	Kentli kadınların siyasal katılım ile ilgili görüşleri	Vali Yardımcılarından biri, işbirliğine açık	Siyasal partilerin kadın örgütleri son derece atıl ve isteksiz
Yerel yönetimler yasaının ve mevzuatının bizimle ilgili boyutları		Daha önce yaptığımız halka açık bir toplantıya geniş kadın katılımı oldu	Yaşadığımız kent muhafazakâr bir yapıda, kadınların siyasetle uğraşmasına iyi gözle bakılmıyor
		Üyelerimizden birinin iş yeri, geniş toplantılar yapmak için uygun bir mekan sağlıyor	Kendi aramızda bazı çatışma ve çekişmeler var, bunlar yüzünden hareket etmemiz zorlaşıyor.
		Kentin kenar mahallelerinden birindeki toplum merkezi ile iyi ilişkilerimiz var	

Bir kez daha düşünelim: Elimizde başka hangi kaynaklar var? Üyelerimizin mesleki bilgilerinin, ilişkilerinin, becerilerinin yeterince farkında mıyız? Ya kendimizinkilerin?

Pek çok durumda, güçlerimizi ve bildiklerimizi zaaflarımız ve bilmediklerimizle karşılaştırdığımızda, kapasitemizin başlangıçta düşündüğümüzün üzerinde, zaaflarımızın ise çözülebilir olduğunu fark ederiz.

HEDEF BELİRLEME

ANA HEDEF: Yerel yönetimlerde kadınların ve kadın sorunlarının temsilini artırmak

ÇALIŞMANIN HEDEFİ :

- İlk yerel seçimlerde muhtarlık, belediye meclisi, il genel meclisi ve belediye başkanlığı için aday olan kadın sayısının bir önceki seçimlere göre %30 artırmak.
- Kentimizde yaşayan kadınların sorunlarını belediyeye iletebilmeleri ve belediyenin uygulamalarını izleyebilmelerini sağlamak üzere bir kadın meclisi oluşturmak
- Farklı siyasal partilerin kadın üyelerinin kentsel sorunların çözümüne ilişkin ortak bir platform oluşturmasını sağlamak
- Yerel kamu kurumlarının ve belediyenin cinsiyet eşitliğine ve kadın sorunlarına duyarlılığını artırmak

Görüldüğü gibi, bir ana hedefe yönelik olarak izlenebilecek pek çok hat, pek çok stratejik hedef belirlenebilir. Siz bu çalışma hedeflerine yenilerini ekleyebilir misiniz? Bu hedefleri saptarken, sorun ağacına yeniden dönmek, oradan yararlanmak akıllıca olur.

Her bir sorun ağacı ve her bir çalışma hedefi, toplumun belirli kesimlerini, belirli insanları ve belirli kurumları daha fazla ilgilendirir. Örneğin, aile içi şiddetle ilgili bir sorun tanımladıysak, şiddete uğrayan kadınlar (ve çocuklar, erkekler?), şiddet uygulayan erkekler (ve tabii ki kadınlar da), ilgili kamu kuruluşlarının çalışanları (güvenlik görevlilerinden sosyal hizmet uzmanlarına, hakim ve savcılara kadar pek çok grup), yasama organı ve milletvekillerine kadar uzanan geniş bir ilgililer ağından söz ediyoruz demektir.

Çalışma hedefi, bu geniş ağı daraltmamızda ve öncelikleri belirlememizde yol gösterici olacaktır. Örneğin, siyasal partileri hedef alan bir çalışma yapacak olsak, parti örgütleri ve partili kadınlar, öncelikli ilgililerdir. Oysa kentli kadınları bir araya getirecek bir kadın meclisi kurmayı hedeflemişsek, örgütlü ve örgütsüz kadınlar, birincil ilgililerdir.

Tanımladığımız sorunla ilgili kimler var? Bunları nasıl bir öncelik sırasına yerleştirebiliriz?

Örgütlü kadınlar
Kentli kadınlar
Belediye yönetimi
Belediye çalışanları
Yerel medya
Yerel kamu kuruluşları
Siyasal partilerin yerel örgütleri
Sivil Toplum Kuruluşları
Yerel Kamuoyu
Ulusal kadın örgütleri
İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
İl ve ilçe kalkınma komisyonları
Yerel Gündem 21

“İlgililer” dediğimizde, bizim çalışmamızdan yarar sağlayacak ve destek olmalarını beklediklerimiz kadar, rahatı kaçacakları da hatırlamalıyız. Dolayısıyla, çizeceğimiz “ilgililer haritası”, sadece güçlerimizi ve işbirliği imkânlarımızı değil, olası sorun ve engelleri görmemize de yardımcı olacaktır.

Küçük bir harita çizelim:

İlgililer	Çıkarları	Çalışma üzerindeki olası etkileri
Doğrudan ilgililer		
Dolaylı ilgililer		

Bütün bunları yaptığımızda, yani:

- Temel hedefimizi, yani uğraşmayı önemseydiğimiz sorunu seçtiğimizde
 - Kendi güçlerimizi ve zaaflarımızı mümkün olduğunca tarafsız ve serinkanlı biçimde tartıştığımızda
 - Temel hedefe yönelik olarak kendi çalışma hedefimizi belirlediğimizde
 - Bu hedef doğrultusunda, çalışma ile olumlu/olumsuz ilişkili olabilecek kişi, kurum ve grupları belirlediğimizde

Kendimizi, hedefimizi ve stratejimizi analiz etmiş olduk. Böylece, “düşüm bilgimiz”i büyük ölçüde geliştirdik, hatta düşüm çözme yolunda da bir hayli ilerledik.

Sırada, çalışma hedefimize yönelik olarak gerçekleştireceğimiz faaliyetlerin planlanması var. Yani, düşüm çözmede uzmanlaşma aşaması!

Kadın örgütleri, pek çok faaliyet yaparlar: yardım faaliyetleri, eğitim faaliyetleri, konferanslar, paneller... Bütün bunları üst üste koyduğumuzda, inanılmaz bir enerji, çaba, zaman ve para harcadığını görürüz. Bütün bu kaynakların hepimiz açısından son derece kıt olduğunu göz önüne alırsak, faaliyetlerin bir hedefe yönelmiş ve belirli bir çerçeve içinde planlanmış olmasının önemi de ortaya çıkar. Böyle bir planlama içinde oluşturulacak ve yürütülecek faaliyetlerin niteliği, diğerlerinden farklıdır.

Faaliyet nedir?

- Çalışmanın amacına ulaşması ve gerekli dönüşümün sağlanması için gereken bütün işlerdir. Her faaliyet, somut bir çabadır.
- Bir çalışmanın zaman çizelgesi ve bütçesinin temelini, faaliyetler oluşturur.
- Faaliyetler, amaç değildir. Amaca ulaşmak için uygun araçlardır.
- Eğer faaliyetler iyi planlanır ve uygulanırsa, hedefe ulaşılabilecektir.

Faaliyetleri planlarken, temel hedefimizi ve çalışma hedefimizi unutmamak önemlidir. Planlama, şu aşamalardan oluşur:

1. Ana faaliyetlerin oluşturulması
2. Faaliyetlerin ayrıntılandırılması
3. Faaliyetlerin sınırlandırılması
4. Faaliyetlerin başlama ve bitiş sürelerinin saptanması
5. Toplam sürenin ve kritik faaliyetlerin belirlenmesi
6. Faaliyetlerin sorumlularının saptanması

Ana faaliyetleri, çalışma hedefimiz ve bu aşamaya kadar yaptığımız durum analizini dikkate alarak oluştururuz.

Çalışma Hedefi: Kentimizde bir kadın meclisi oluşturmak

Ana faaliyetler:

- Kadın örgütleri ile tartışma toplantıları
- Kadınlarla mahalle toplantıları
- Belediye nezdinde lobi faaliyetleri
- Propaganda çalışmaları
- Ulusal ve uluslararası örnekler araştırması/ ilişki ağlarının kurulması

Diyelim ki bir dizi ana faaliyeti belirledik. Bu faaliyetler, bizim çalışmamızın temel çerçevesini oluşturur. İş burada bitmez, her bir ana faaliyetin, detaylandırılması gerekir. Bu, o faaliyetin nasıl ve kimler tarafından yürütüleceğini de görmemizi sağlar.

Faaliyet 1: Kadın örgütleri ile tartışma toplantıları

Amaç: Kadın örgütlerinin Kadın Meclisinin kurulma çalışmalarına aktif olarak katılmalarını, temsilci göndermelerini sağlamak.

Alt faaliyetler:

- 1.1. Yerel kadın örgütlerinin listesinin çıkarılması
- 1.2. Kadın örgütlerine hitaben yazılmış bir “niyet mektubu”nun hazırlanması
- 1.3. Kadın örgütlerine bir dizi ziyaretin organize edilmesi
- 1.4. Örgütleri bir araya getirecek tartışma toplantılarının düzenlenmesi
- 1.5. Kadın örgütlerinin bu konuda yapacakları üye toplantılarının desteklenmesi
- 1.6. Raporlama

Her bir faaliyeti tarihi ve sorumlusunun kim olacağıyla birlikte detaylandığımızda, çalışma programımız da hazır demektir. Böylece yol haritamızı görebilir, yapacağımız ara değerlendirmelerde ne kadar yol aldığımızı saptayabiliriz.

SON SÖZ

Kadınlara yönelik ayrımcılık ve ikincilleştirme, hayatın tüm alanlarına yayılmış, derin tarihsel kökleri olan bir sistemin ürünü. Öyle ki, uğradığımız haksızlıklar, bize “doğal” gibi görünebiliyor. Bunların değiştirilebilir şeyler olduğunu fark ettiğimizde bile, kendimizi bu devasa sorun yumağı karşısında o kadar güçsüz hissedebiliyoruz ki, itirazlarımızı ifade etmek, mücadele etmektense, “söylenmeyi” tercih edebiliyoruz. Bu kitapçık, söylenmeyi söylemeye, mücadeleye dönüştürmeyi hedefliyor. “Kadınlık bilgisi”nin bir parçası olan “düşüm bilgisi”ni kendi hayatımızın ve yaşadığımız çevrenin iyileşmesi, daha eşitlikçi ve daha özgür ilişkilerin yerleşmesi için kullanabildiğimizde, bu hedefimize ulaşmış olacağız.

Yoksulun Evi

Ersan Ocak

Yoksulun evi ister tek başına olsun, isterse kümelenerek bir yoksul mahallesi tarif etsin, durumu daha iyi olanlar tarafından görülmez ve bilinmez. Yoksul yoksulluğunu evinin içine çekilerek örter. Yoksulun evi yoksulluğun sıkıntılarının biriktirildiği bir kabuğa dönüşür. Bu kabuğun altındaki yaranın derinliği ve bu yaranın yarattığı sıkıntılar dışarıdan, durumu daha iyi olanlar tarafından görülmez, duyulmaz, bilinmez.

Yoksulluğun kesintisiz ve en yoğun haliyle tecrübe edildiği yer olan evde yaşamlarının çok büyük bir kısmını geçirenler, kadınlardır. Bu nedenle, yoksulluğun en derin mekânsal tecrübesini de onlar yaşarlar. Öyle ki, yoksulluklarının mahkûmiyet mekânına dönüşür ev. Bu mahkûmiyetin sürdüğü ev, çoğunlukla fenni inşa edilmediğinden, sıhhi de değildir. Bunun sonucunda, hane bireyleri bir türlü hastalıktan sıyrılamazlar, ama en çok kadınlarla çocuklar evin içinde yaşamlarını geçirdiklerinden, onların hastalıkları ve sıkıntıları daha ev kökenlidir.

Yoksulların ayrımsız hepsinin ortak hayali, bir ev sahibi olmaktır. Yaptıkları gecekondular belediye tarafından on kere de yıkılsa, on birinci kere ayağa kaldırırlar. Yoksul yıkılan gecekondusunu ayağa kaldırmak mecburiyetindedir; çünkü devlet tarafından, onun barınma ihtiyacını karşılamak için meşru bir alternatif sunulmamış, gecekonduların yapılmasına ses çıkarılmayarak ve dönem dönem af yasaları çıkarılarak, gecekondular yoluyla kendi ihtiyacını kendi karşılamaya meşrulaştırılmıştır. Zaman içerisinde, konut piyasasında, genellikle gecekondular mahallesi içinde bir şekilde sermaye birikimi yapmayı başaranlar kendilerine ruhsatlı/ruhsatsız apartman biçiminde evler inşa etmişlerdir. Bu kişiler bu binalarda edindikleri sermaye ve bilgi birikimlerini kullanarak, konut piyasası içindeki en düşük kâr oranlarına sahip alanda, yoksullara dönük, kaba inşaatlardan ruhsatlı/ruhsatsız apartman dairesi satmaya başlamışlardır. Bu biçimde ev sahibi olan yoksulların sayısı oldukça düşüktür ve çoğunlukla, bu kişiler satın aldıkları bu eve tüm yaşamları boyunca yaptıkları maddi birikimi vererek, ekonomik olarak çok hassas hale gelirler.

Yoksul için öncelikli olan, başını sokacak bir ev olmasıdır. Sonrasında, bu evin içerisinde gündelik yaşamın sürdürülebilmesi için eşya alınması, bulunması gerekir. Çoğunlukla, bir evin tüm eşyasını alacak maddi gücü olmadığından, en zaruri olanlardan başlayarak, bir öncelik oluşturmak mecburiyetinde kalır yoksul. Eşyaların tümünü satın alamaz ama durumu daha iyi olanlar, ev eşyalarını eskidiği ya da modası geçtiği için değiştirdiğinde, orta ve üst

sınıf ekonomik rasyonaliteye dayalı bir zihniyetle, bu eşyaları satmak ya da atmak yerine, yoksullara “verirler”. Bu eşyalar, genellikle apartman daireleri için tasarlanıp imâl edilmiş olduklarından, yoksulun evine uymazlar, tam yerleşmezler ve bu eve hep yabancı kalırlar.

Yoksul, doğrudan ya da dolaylı olarak durumu daha iyi olanlardan gelen eski eşyaları evine sığdırmakta da zorluk çeker. Çünkü onun evinde alan genişliği düşük, oda sayısı az ve hane nüfusu kalabalıktır. Ev içinde, genellikle, kimsenin özel bir yaşam alanı olamaz. Yetişkinlerin ve çocukların sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli ayrımlar evde oluşturulamaz.

Fenni ve sıhhi olmayan, hane nüfusunun ihtiyaçlarına yetmeyen bu evden her fırsatta dışarı çıkılır. Yoksul maddi külfeti, donanımsızlığı vb. nedenlerden dolayı evinden çok fazla uzaklaşamaz; kentin sunduğu olanak ve hizmetlerden yeterince faydalanamaz. Onun için evin dışı demek, balkon, kapı önü ya da bahçedir. Bunlar da evin dışı olmaktan çok, iç mekânın bir uzantısıdır. İçeriden daha sağlıklı olmalarının yanı sıra, görerek, duyarak ve fikren de olsa dışarıya dahil olmanın ara mekânlarıdır.

Yoksulun evi onun ekonomik seviyesine paralel biçimde düşüktür. Yoksul evinin mekânsal seviye düşüklüğüyle özdeşleşir. Kendini, durumu daha iyi olanların yüksek gelirlerinin, yüksek sosyal statülerinin, yüksek kültürlerinin ve yüksek binalarının karşısında küçülmüş, aşağılanmış hisseder. Buna bağlı olarak da, kendi düşük seviyeli evinin, durumu daha iyi olanlar tarafından, pis, kaba, çirkin vb. görüldüğünü düşünür. Tüm bunlara birden bakıldığında, yoksulun mekânı tecrübe edişinin de çok sıkıntılı ve sorunlu olduğu da ortadadır.

Yoksulluk Halleri;
Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri
Editör: Necmi Erdoğan, Demokrasi Kitaplığı, 2002

İLGİLİ LİNKLER

<http://www.icisleri.gov.tr/>
<http://www.mahalli-idareler.gov.tr/>
<http://www.yerelnet.org.tr/>
<http://www.la21turkey.net/>
<http://www.ka-der.org.tr/>
<http://kasaum.ankara.edu.tr/>
<http://www.stgm.org.tr/>

KAYNAKÇA

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

5393 Sayılı Belediye Kanunu

Alkan, A.Turan, Altıncı Şehir, Ötüken Yayınları, 1992

Çur, Arzu, “Kadınlar: Taşranın Yurtsuzları”, Taşraya Bakmak içinde, ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, Ankara, 2005

Emrealp, Sadun, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA-EMME, İstanbul, 2004

Kafka, Franz, Dava, Cem Yayınları, İstanbul, 1995

Ovadia, Stella, “Kentte Gözükme ve Saklanmak; ‘Ya Sev Ya Terk Et’ Çağında Kentte Çoğulculuk ve Birlikte Yaşama”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne içinde, ed. Ferzan Bayramoğlu Yıldırım, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, 1996

Özbek, Meral, “Türkiye’de ‘Kamu’ ve ‘Kamusal’ Kavramının Kullanımı”, Kamusal Alan içinde, Hil Yayınları, 2004

Somersan, Semra, “Kentsel, Tensel İtiraf; Tatlıların, Temasların ve Kokuların Envai Türü”, İnsan, Çevre, Kent içinde, ed. Feyza Bayramoğlu Yıldırım, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, 1996